

EL POU DE LA GALLINA

Núm. 369

elpou.cat | 4€ | novembre 2020

REVISTA MANRESANA
D'INFORMACIÓ I OPINIÓ

L'entrevista a
Josep Portabella,
enginyer
industrial

MORIR A MANRESA

Premi Séquia

2021

Avui, com
al segle XIV,
l'actitud marca
la diferència

El PREMI SÉQUIA als hereus de l'esperit dels manresans del segle XIV **reconeix anualment persones i institucions vinculades a la Ciutat que destaquin per la seva actitud compromesa amb el benestar col·lectiu i per la seva capacitat per sobreposar-se davant de l'adversitat.**

En definitiva, que visquin i hagin fet propi l'esperit que va permetre la construcció de la Séquia.

Sense ser un requisit indispensable es valoraran de manera especial les candidatures que contribueixin a posar de relleu el treball i les actituds de persones o institucions que actuen des de l'anonimat i/o que són poc conegudes.

El reconeixement pretén ajudar a visibilitzar iniciatives que fan de Manresa i la seva àrea d'influència un lloc millor on viure.

El premi té dues categories:

- PREMI SÉQUIA a persones físiques
 - PREMI SÉQUIA a institucions, col·lectius, empreses o grups.
- Les associacions, institucions i empreses manresanes poden presentar candidatures al premi, tant en la modalitat individual com col·lectiva, abans del 31 de desembre de 2020.

Més informació i presentació de candidatures:

Fundació Universitària del Bages
Av. Universitària, 4-6, 08242 Manresa
T. 93 877 41 79
www.umanresa.cat/premi-sequia
festesdelallum@umanresa.cat

UMANRESA
UNIVERSITAT DE VIC
UNIVERSITAT CENTRAL
DE CATALUNYA

La voluntat dels difunts

E

n relació amb els serveis funeraris, sembla que Manresa hagi patit aquells atacs de provincianisme que, massa sovint, la tenallen. Si en ciutats com Barcelona, Terrassa, Girona... o en zones de model mancomunitat com el Baix Llobregat, que agrupa municipis com Cornellà, Esplugues, Sant Just Desvern, Sant Joan Despí..., s'hi ha anat imposant el model de tanatori unificat amb espais de vetlla, sala de cerimònies i crematori en un mateix complex, la nostra ciutat és hereva de la liberalització del mercat

que va originar-se amb la fi del monopoli d'aquella Fontal, nom que, com les vambes o el cel·lo, a Manresa s'ha convertit en homòfon de les antany anomenades pompes fúnebres. Aquella funerària única va passar a formar part d'un gran grup –primer Interfunerarias i, en últim terme, Mémora– i les famílies de l'antiga societat Fontanet-Alcañiz –que formaven les sigles Fontal– van iniciar nous negocis amb el nom de Funerària Fontanova i Funerària del Bages, cadascuna amb les seves instal·lacions i intentant captar tanta part del pastís del mercat com poguessin. Com en el cas de trencament d'altres monopolis i trusts empresarials a escala estatal –Telefónica, Fecsa, Gas Natural o Correus–, l'antiga Fontal –ara Mémora– sempre ha anat per davant, amb la construcció d'un complex al Congost, a tocar del cementiri, semblant als que ja gestiona en molts municipis de l'estat, amb més espai, bons accessos i facilitat d'aparcament.

Del projecte del crematori, un negoci potencialment a l'alça a finals del segle passat, el **Pou** ja en parlava en el número de novembre de 1998, fa 22 anys. Però diferents aspectes, burocràtics, tècnics i d'oportunitat de mercat, propiciada per la mateixa competència en el sector, han privat la ciutat –i la resta de la comarca i la seva àrea d'influència– d'aquest servei durant més de dues dècades. Un interval en el qual la demografia ha canviat i les necessitats del cementiri, també. La instal·lació ja no només acull traspassats de religió cristiana, ara també, en la mesura del possible, s'ha d'adaptar al culte d'altres confessions i, paral·lelament, ha de continuar valorant si estendràs o contenir-se tenint en compte que les noves generacions tendeixen a optar per la incineració o l'ús de columbaris després dels decessos. També han canviat les cerimònies, més centrades a fer un homenatge als traspassats que un trànsit cap al paradís pilotat per la litúrgia. Els enteraments, de mica en mica, van sortint de les esglésies i són cada cop més laics, per respectar els desitjos expressats pels morts i les seves famílies, i passar pàgina de les escenes lúgubres i, lamentablement, força funestes d'altres temps. Si voleu, tot obeeix a una modernització del comiat a les persones que se'n van d'aquest món i entren –o no– en un altre d'etern –o no. Sigui com sigui, és positiu que Manresa disposi d'un mercat liberalitzat i de serveis funeraris moderns i complets. Instal·lacions i professionals dedicats, essencialment, a respectar la voluntat dels difunts.

Taula rodona sobre 'Botigues amb història', al Casino

El dia 7 d'octubre es va fer una taula rodona, dins del cicle *Temes del Pou*, a la Sala d'Actes del Centre Cultural del Casino, sobre el tema «Botigues amb història», amb la intervenció dels historiadors Francesc Comas i Lluís Virós. Durant l'acte es va presentar la revista d'octubre, que dedicava el tema central a fer un recorregut per una dotzena de comerços singulars.

Eudald Tomasa s'incorpora al Fanal de cua

Ens plau anunciar-vos que aquest mes Eudald Tomasa inicia una col·laboració mensual a la revista, en la secció *Fanal de cua*, on pren el relleu de Lluís Calderer, que va morir el

fa 25 anys

19 d'octubre passat. Gestor cultural i escriptor, Tomasa és responsable de l'empresa Transversal, que gestiona nombrosos projectes culturals, i ha estat també cofundador i director d'Angle editorial, artífex del suplement *Idees de Regió7*, i redactor del **Pou** i de la revista Faig. Com a escriptor, ha publicat la novel·la *En el llinar* (Proa, 1997).

Maria Picassó a l'Ara

Maria Picassó, col·laboradora de luxe de les pàgines del *Cul de Pou* de la nostra revista, és l'autora les caricatures de Trump i Biden que il·lustraven la portada del diari Ara del dia 1 de novembre. Les imatges, acompanyades també de les dels dos possibles futurs vicepresidents apareixien en el dossier especial dedicat a les eleccions presidencials nord-americanes.

Una vintena d'ONG actuaven a Manresa

El reportatge central de la revista de desembre de 1995, *El boom de les ONG*, elaborat per Jordi Simon, analitzava l'increment d'entitats solidàries a la ciutat. Entre els projectes que impulsaven, hi havia la lluita contra el racisme (Bages per Tothom i SOS Racisme), l'actuació a la població senegalesa de Bambylor (Amics de la Unesco), les colònies de nens sahrauís (Manresa amb el Sàhara), les accions de cooperació a l'estat mexicà de Chiapas (Grup 0,7 Bages Solidari), les ajudes als refugiats de Bòsnia (Sloboda Bagencs pels Balcans), els camps de treball al Salvador (Comissió Sud), la promoció del comerç just i solidari (Alternativa 3) o les actuacions en centres penitenciaris (Club Gavines).

Els treballadors de Ràdio Manresa es querellaven contra la direcció

El dia 15 de novembre, els treballadors de Ràdio Manresa presentaven una querella contra l'exdirector Manel Vilaplana i l'expresident Antoni Garriga per presumpta venda fraudulenta de l'Ona Mitjana. La ciutat havia acollit el dia 10 un seminari internacional sobre la Tolerància, organitzada pels Amics de la Unesco, i hi havien actuat Lluís Llach i la Capella Reial de Catalunya de Jordi Savall. Una trentena d'alumnes de l'Escola Agrària, juntament amb els professors, es plantaven amb taules i pissarres a Crist Rei el dia 17, per reivindicar un nou centre en condicions. I el dia 19, un 63,75% dels manresans votaven en les eleccions al Parlament, amb un retrocés dels dos partits majoritaris (CiU i PSC) i un ascens d'ERC.

L'opinió del lector

Reconeixement a l'Emili i el Lluís

Llegeixo amb sorpresa amarga la notícia de la mort dels dos amics Lluís Calderer i Emili Martínez en el vostre número d'octubre que acabo d'obrir, tornat a casa. Voldria afegir-me al dol de les famílies i dels amics. Les paraules són sempre poca cosa davant de la mort; encara més, en aquests moments tan difícils. Però és el que ens queda: accepteu les meves que s'afegeixen a les de tots que ploren aquesta doble pèrdua que arriba abans d'hora. Vam coincidir amb en Lluís i l'Emili a l'Art Viu en uns moments plens d'emoció i de futur. Amb en Lluís va continuar, per afinitat professional. El 1990 li vaig publicar *Màscara per a la companyia del teatre dels somnis* a La Magrana; el vaig seguir a *Faig* i darrerament, des de la distància, al *Pou*. Encara el 2002 em va facilitar gentilment les cartes de Carles Riba a Josep Junyent, de l'obra del qual era el marmessor. Una relació discontinua, però sempre discreta i eficaç.

Carles-Jordi Guardiola

Ni oblit ni perdó

Matinada de l'1 d'octubre. Cotxes circulaven amb tresors amagats amb la companyia de joves embriagats per la febre del dissabte nit. Vianants silenciosos caminaven sense saber ben bé cap a on. Tothom mirava de passar desap-

cebut. Cotxes entrant en pàrquings intercanviaven regals. La nit més màgica de l'any es va avançar... Cinc del matí. Entrades dels col·legis electorals plenes. A la FUB, ja s'hi veia un gran nombre de persones. A dins, alguns ja havien entrat i començaven a organitzar-se. A fora, mans aixecades de voluntaris amb ganes de col·laborar. I el company arribava amb el fogonet, la xocolata i la llet. Al cap d'una estona, la temperatura pujava tot i que el sol estava mandrós. A les vuit informaven del cens universal. Podem votar on voldrem? Què haurem de fer? Dubtes, preguntes... A les nou, amb més ganes que mai, les portes obrien i els primers votants volien respondre a una simple pregunta, però... Primeres imatges de sang... robots sense cervell drogats d'odi esbotzaven portes de pavellons i escoles i rebentaven caps de persones. Espanya ens deia adeu i nosaltres ens preparàvem per aguantar. La capital del Bages, havia de seguir l'exemple de fortalesa i dignitat de tants pobles veïns. Llàgrimes. Nervis. Compromís... El dia 1 d'octubre de 2017, el país es va fer gran i el poble va començar a assaborir la llibertat. Tot i el present, no s'ha escrit el final. Venim d'aquella victòria. Ningú no ens ho farà oblidar ni perdonar. Seguirem buscant la llibertat.

Josep Maria Fius (fragment de l'article publicat a www.elpou.cat)

caçats a la xarxa

21 d'octubre. FNC Catalunya Central @FNCCatCentral

El @FNCCatCentral es farà imparable al Cor de Catalunya.

No hi ha prou partits independentistes? A Manresa comença la trajectòria la secció local del Front Nacional de Catalunya. I aterra amb una acció de la vella escola: bustiada general. Partits nous, mètodes tradicionals.

22 d'octubre. Joan Mangues @jmangues

Hi ha desnonaments cada dia, arreu. Aquest és d'avui a Manresa. Això és el darrer esglaó de la crisi social, l'autèntic problema d'habitatge i el que hauria d'obrir informatius.

L'operatiu va durar tot un matí al carrer de Roger de Flor número 39, al barri de la Sagrada Família. Hi van intervenir nombrosos efectius dels Mossos per desnonar els veïns d'una finca, els baixos de la qual havien acollit el local social de l'associació de veïns i, actualment, l'Ateneu La Vinyeta. Un habitatge ocupat en propietat de la Sareb (el banc dolent) en un estat, com tot el bloc, prou lamentable per fer fora a qui hi ha trobat aixopluc.

EL POU DE LA GALLINA

Número 369 - Novembre 2020

De mes a mes 6

Favets...

Josep M. Oliva / Jordi Sardans 8

...i tremendos

Oriol Pérez 9

Galdric Sala. El món cap per avall d'en Galdric 10

Les famílies manresanes opten cada vegada més per la incineració 12

Núria Alonso. Des d'Estònia 24

Els gorgs Blaus de Monistrol de Calders 26

Nous camins 27

L'Entrevista a Josep Portabella 28

Espai d'art 33

Rubiralta, més de 100 anys de paper i tinta 34

Font de l'Arrel i escopeta de caça (1890 i 1891) 37

Propostes 38

Casa de Cultura de la Caixa de Pensions 39

Fanal de cua
L. Capdevila / E. Tomasa 40

el Cul del Pou 41

Acte de la gent gran

1 d'octubre. El Kursaal acull l'acte del Dia de la Gent Gran, amb l'estrena de la peça *Agraïment*, de Manel Camp. El Consell Municipal de les Persones Grans hi lliura el premi honorífic a tres cosidores de mascaretes, en representació del col·lectiu.

Pere Palà dirigirà la UPC

5 d'octubre. El professor i investigador Pere Palà és escollit director de la Universitat Politècnica de Catalunya a Manresa, amb 95 vots favorables del total de 141 emesos.

Regió7 lliura els premis

7 d'octubre. El diari Regió7 lliura els seus premis al teatre Kursaal, a Carles Cases (Cultura), Ramon López de Mántaras (Ambaixador), Josep Quer (Ciència), Grup Llobet (Empresa), Arnau Farré (Tendències), Jordi Koalitic (Comunicació) i Thierno Boubacar Diallo, Andrea Carmona, Lorena Medina i Carla Font (Esports) i als Professionals de la Salut (Actius Socials).

Ensenyen els Panyos

11 d'octubre. En les Jornades Europees del Patrimoni, una visita guiada als Panyos aplega 140 persones, amb la presència de Josep Portabella, besnet de l'empresari que va comprar la fàbrica el 1866, Manuel Portabella (vegeu entrevista a la pàg. 28).

Tornen els rodatges cinematogràfics

12 d'octubre. El rodatge de la pel·lícula *Las leyes de la frontera* comença a la carretera de Cardona i els pisos de l'Ave-

crem, i dies més tard es trasllada a la plaça de l'Hospital, rebatejada i ambientada com a plaça de la Font.

Junyent rep la medalla de la UVic-UCC

15 d'octubre. L'exalcalde Valentí Junyent rep a l'Aula Magna del campus vigatà la medalla institucional de la UVic-UCC, de mans del rector Josep-Eladi Baños, per la contribució a la federació de les institucions universitàries de Manresa i Vic.

J.B. Culla parla de Companys

15 d'octubre. Convidat per la Fundació Independència i Progrés i Òmnium, el professor J.B. Culla parla de *Lluís Companys: vuit dècades de venjança* al teatre dels Carlins, en l'homenatge al president màrtir, que es clou amb l'ofrena de 80 clavells.

David Victori estrena 'No matarás'

16 d'octubre. El cineasta manresà David Victori assisteix a l'estrena a Manresa del seu thriller *No matarás*, que es fa en dues sessions als cinemes Bages Centre.

Una Mediterrània confinada atrau 5.700 espectadors

18 d'octubre. L'espectacle *Saba de terror*, de Maria del Mar Bonet, clou una edició complicada, a causa de les restriccions sanitàries, que obliga a fer els espectacles dins dels equipaments i a la Taverna de la Fira instal·lada al Casino, però que atrau 5.698 espectadors, 1.195 professionals i 670 entitats.

P

Redacció, administració, publicitat i subscripcions:
Associació cultural El Pou de la gallina

President: Jaume Puig
Vicepresident: Jordi Sardans
Secretària: Lourdes Muñoz
Tresorer: Francesc García

Vocals: Joan Badia, Joan Cals, Carles Claret, Ramon Fontdevila, Josep Maria Mata, Lluís Matamala, Josep R. Mora, Montse Rosell, Teresa Torra i Joan Vilamala.

Carrer Sobrerroca 26, 1r 1a
Apartat de Correus 1
08240 - Manresa
Telèfon: 93 872 50 18
www.elpou.cat
elpou@elpou.cat

**Membre de l'Associació
Catalana de la Premsa Comarcal
Premi Tasis Torrent 1991**

Coordinador: Jordi Sardans
Cap de redacció: Carles Claret
Redacció: Sílvia Berengueras, Marta Cárdenas, Jordi Estrada, Judit Montón, Josep M. Oliva, Marc Prat, Ferran Sardans, Laura Serrat, Blanca Soler.

Disseny: Jana Fontdevila i Erques Torres
Maquetació: Jana Fontdevila
Portada: fotografia de Francesc Rubí, dels columbaris de Mémora-Fontal.
Fotografia: Jordi Alavedra, Francesc Rubí, Marc Prat.

Col·laboradors: Isaac Bosch, Maria Camp, Llorenç Capdevila, Jordi Casas, Ignasi Cebrian, Cercle Artístic de Manresa, Laura Estrada, Ramon Fontdevila, Eva Forn, El Galliner, Josep Girabal, Jaume Gubianas, Robert Martí, Josep M. Mata, Javi Oviedo, Maria Picassó, Quaderns de Taller, Eudald Tomasa, Erques Torres, Laura Vidal, Joan Vilamala, Marc Vilanova, Lluís Virós.

Administració:
Marc Prat
Expansió publicitària:
Publicitat Clarena
Urgell, 38. Tel. 93 872 43 86
Impressió:
INOM, SA. Era de l'Huguet, 7.
Tel. 93 878 41 20
Distribució:
Sobrerroca Centre SL.
Tel. 93 873 92 34
Dipòsit Legal:
B-13.528-1987
ISSN: 2253-6647

Amb la col·laboració de:

**Generalitat de Catalunya
Departament
de la Presidència**

Les col·laboracions que apareixen signades a la revista no representen, necessàriament, l'opinió d'El Pou de la gallina

Maria del Mar Bonet en la cloenda de la Mediterrània (Estefania Escolà)

Relleus a ERC i el PDECAT

19 d'octubre. Miquel Leon és escollit president de la secció local d'ERC en substitució de Ramon Fontdevila, que havia exercit el càrrec durant cinc anys. L'endemà, Josep Fornells Uró és elegit president local del PDECAT, en substitució de Josep M. Fius.

Concentracions contra detencions de sobiranistes

28 d'octubre. Unes dues-centes persones es concentren davant l'Ajuntament de Manresa i posteriorment a la comanància de la Guàrdia Civil per protestar per l'operació *Volhov* de la Guàrdia Civil contra el finançament del procés.

El Tocats de Lletra parla de 'ciutats'

29 d'octubre. La catorzena edició del festival literari To-

cats de Lletra es reclou en locals tancats, a causa de la pandèmia, amb actes com el recital de Josep Pedrals i Llibert Fortuny al Kursaal, la presentació de *La ciutat de les ànimes* als Carlins o la conversa virtual amb la neta del poeta Vicent Andrés Estellés, que esdevé l'acte de cloenda, a causa de l'entrada en vigor de les noves restriccions.

S'inicien els cribratges massius per la covid

29 d'octubre. Després de l'entrada en vigir del toc de queda, el dia 25, i un dia abans del confinament perimetral de cap de setmana, s'inicien cribratges massius als sis barris de la ciutat que concentren més casos positius de covid-19: les Escodines, Barri Antic, Poble Nou, Ctra. de Santpedor, Font dels Capellans i Sagrada Família.

La Via de Sant Ignasi recupera els dos sentits

30 d'octubre. Després d'un any i un mes d'obres, la Via de Sant Ignasi recupera els dos sentits de circulació, fet que permet establir una ruta paral·lela a la carretera de Vic, que connecta directament l'entrada sud de la ciutat.

Presidència destitueix Ivet Castaño

30 d'octubre. La consellera de Presidència de la Generalitat de Catalunya, Meritxell Budó, cessa la directora dels Serveis Territorials de Presidència a la Catalunya Central, Ivet Castaño, en un nou episodi del conflicte obert que mantenen Junts i el PDECAT.

Carrers degradats

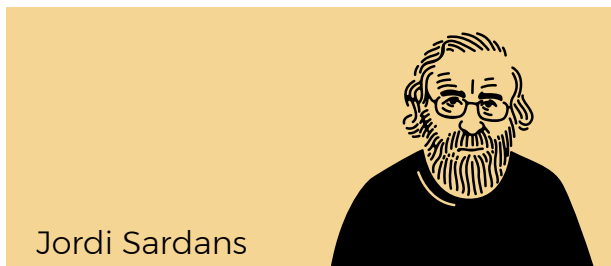
Manresa des de fa anys té diversos carrers fets malbé, malgrat que s'hi havien promès actuacions, que fins ara no s'han fet. Un dels casos més greus és el carrer de Sant Andreu, que s'ha deixat degradar fins a límits increïbles, cosa que perjudica lògicament els pocs negocis que hi quedaven, que van tancant un darrere l'altre. Així s'afavoreix el petit comerç local? Un altre dels diversos carrers greument malmesos són els dels primers habitatges de la Sagrada Família, on viuen persones grans i amb pocs recursos econòmics. A més de forats i esllavissades, pateixen la degradació d'un paviment que fa molts anys que no està en les mínimes condicions. No són, però, els únics casos. Hi ha altres barris perifèrics que pateixen des de fa anys manca de manteniment, però també d'altres de més nova creació, on es van fer espais verds que s'han deixat degradar d'una manera alarmant, un dels més significatius al sector del Poble Nou, just abans d'arribar a les Bases de Manresa.

La vacuna de Pere-Joan Cardona

Ara que el SARS-COV-2 s'està tornant a desenvolupar de manera molt activa a causa sobretot dels aerosols, el manresà Pere-Joan Cardona, especialista en vacunes per combatre la tuberculosi, ha rebut l'encàrrec per part de l'Administració Nacional de Medicaments, Aliments i Tecnologia Mèdica (ANMAT) d'Argentina per assajar clínicament la vacuna Ruti Immune, del grup Archivel Farma, que la desenvoluparà per afavorir la immunitat i reforçar l'organisme davant dels virus inflamatoris. Cardona està al capdavant d'un grup d'investigadors que han de fer, segons va informar ell mateix, un primer assaig clínic internacional «exploratori doble-cec, aleatoritzat, controlat amb placebo», amb la finalitat de provar l'eficàcia de l'esmentada vacuna de cara a la covid-19, adreçada especialment al personal sanitari. Els treballs d'investigació poden durar un any i a Catalunya l'Institut Germans Trias i Pujol està molt ben posicionat per provar-la en un assaig clínic semblant.

Josep M. Oliva

Jordi Sardans

Tot és únic

La vigília de Tots Sants vam tenir lluna plena. Res especial si no fos perquè, segons es van encarregar de fer-nos saber reiteradament tots els noticiaris, la propera nit de castanyada amb una lluna com aquesta no la podrem veure fins d'aquí a dinou anys. I ho sento i dius «i a mi què?», però ells t'ho venen com si estiguéssim parlant d'una cosa estranya i memorable. És més: segur que si la complicada situació que estem vivint no donés per omplir de principi a fi tots els telenotícies, més d'una cadena hauria acabat el seu amb unes belles imatges lunars preses des d'Austràlia, el Canadà o les Bahames, talment com quan per cap d'any veiem una selecció de castells de focs disparats arreu del món. Els fenòmens meteorològics donen molt joc, i sempre que tenen ocasió ens els presenten acompanyats d'unes dades que semblen convertir un eclipsi en un fet tan històric com el diluvi universal: «un eclipsi com aquest no s'havia vist des de...» o bé «no es podrà tornar a veure fins...» i al final, impressionat per aquell fotimer d'anys, et sembla que si te'l perdessis seria com si no haguessis format part de la teva generació. Quina responsabilitat!

Tot el que la vida ens ofereix pot ser apassionant per si mateix, des d'una posta de sol fins una bella pintura, passant per un bon partit de futbol si és que el futbol t'agrada. Però sembla que amb això no n'hi ha prou i tot s'ha de magnificar amb dades per tal de certificar o d'exagerar-ne la importància. I d'ençà que la informàtica ho ha posat tan fàcil, l'obsessió per sobredimensionar qualsevol cosa ho envaeix tot i afecta tots els camps: el tercer diumenge de juliol amb la humitat relativa més alta a la comarca del Montsià des que es tenen dades, el gol número cent marcat de cap pel Barça després de llançar un córner en competicions europees, el preu més alt pagat per un quadre d'un pintor francès mort la primera meitat del segle passat o la primera vegada que un president nord-americà fa ús de la prerrogativa que li concedeix la constitució per agafar-se el pont del dia d'acció de gràcies. Al capdavall, però, i com deia la cançó, la vida continua igual. Aliena a tanta dada inútil, regalant-nos ocasions úniques de debò, personals i intransferibles, d'aquelles que valen més que una lluna plena.

Dovella parla dels Panyos

Els Panyos és l'origen de la primera fàbrica de l'estat espanyol en l'àmbit privat, en una nació industrial europea, la catalana, quan també fa 200 anys en què es celebra a l'estat el bicentenari del Trienni Liberal. La introducció de Josep Alabern del dossier especial de *Dovella* publicat aquest octubre assenyala la importància de la fàbrica com la primera de la industrialització a Catalunya, que encara no té el reconeixement ciutadà ni institucional que es mereix. Gràcies a una feina cooperativa de diversos historiadors s'ha pogut avançar en noves descobertes. Eusebi Casanellas hi fa un informe sobre la importància patrimonial de la fàbrica de Cal Miralda als inicis de la industrialització catalana i en planteja una actuació rehabilitadora.

Pel que fa als articles històrics, cal remarcar els dedicats a l'explicació dels grans fenòmens d'abast temporal: com ens arriba la industrialització i les idees, i de quina manera es transmet la tecnologia; temes que va tractar professionalment Josep M. Benaul, mort fa pocs dies a causa d'un càncer. Eminent historiador, era un especialista en història econòmica i particularment del sector llaner de Catalunya, que tenia investigació extreta sobre els Panyos, molt especialment de l'Arxiu de la Corona d'Aragó, que va cedir a investigadors locals. Calia datar correctament la història dels Panyos, ja que com diu el professor d'història econòmica Lluís Virós, era una vergonya que no s'hagués fet fins ara, malgrat els interessants treballs de Josep Oliveras i Llorenç Ferrer. Una primera referència de Sarret i Arbós va confondre els historiadors posteriors fins que la professora Àngels Solà ens treu de l'equívoc el 2004. Dins la Comissió del Bicentenari de la fàbrica es van organitzar unes jornades tècniques que van obligar a concretar-ne la datació, com s'ha fet ara. En aquest esforç han destacat Àngels Solà i Lluís Virós, amb documentació notarial molt fiable, que unida als expedients sobre l'aigua situen bastant bé la cronologia definitiva. Jaume Serra aporta nova documentació del Cadastre. La història de les empreses catalanes lligades als Panyos és tema de reflexió i anàlisi per part de la historiadora Rosa Serra, que continua la història de la fàbrica amb l'entrada dels Portabella el 1866 com a principal fàbrica de cotó de la ciutat. Arquitectònicament, cal remarcar les aportacions de Lluís Piqué i Joan Escalé, així com la de Toni Vilanova. I pel que fa al patrimoni, l'article de Mercè Argemí, tècnica de Cultura.

Oriol Pérez

Neocortesanisme institucional

En el moment que començo a escriure aquest article he sabut que el conegut investigador Oriol Mitjà, en una entrevista a TV3, ha atribuït la taxa de morts per covid 19 a Catalunya a un «govern perillosament incompetent» on, per exemple, a la consellera de Salut Alba Vergés i Bosch, a part de mancar-li coneixements en medicina i salut pública també se li troba a faltar la humilitat per escoltar els experts que en saben. Hecatòmbic. Em sembla que l'arribada de la pandèmia ens ha portat un requeriment i exigència que és el de començar a demanar molt seriosament responsabilitats per les accions de la política i dels seus protagonistes. Sense entrar en el terreny dels perquè, alguns ciutadans decideixen entrar en això que coneixem com a *política* i em sembla que la seva entrada sembla desconèixer del tot una màxima kantiana com és: «Amb el poder ve la responsabilitat». No citaré noms concrets, però una mirada als comptes de twitter d'alguns dels nostres polítics fa feredat, sobretot en pensar que els propietaris d'aquells comptes poden exercir el poder. Bé, de poder poden. Ser capaç ja és una altra cosa. I ja no per l'habitual perfil baix, més proper al d'un animador sociocultural o el d'una víctima d'aquest esperpent anomenat Escola Nova 21, sinó per l'acceptació acrítica de la batejada pel filòsof Byung Chul-Han com a «dictadura de la transparència». Al final, resulta que la lectura dels seus comptes també corrobora una altra màxima de l'Antiguitat que diu: «Si voleu saber de veritat com és algú, doneu-li poder; el poder no corromp, desemmascara».

I és així com alguns, amb un narcisisme que ratlla els diagnòstics més elementals dels manuals de psicopatologia, decideixen explicar-nos les seves assistències a actes, inauguracions, haver portat pastissos i globus als avis centenaris... Altres vegades fan anàlisis, sobretot per defensar allò que la meua àvia en deia «els seus», cosa que comporta una anàlisi infantil, maniquea fins a la medul·la i de vol gallinaci. I ja no diguem quan s'atreveixen a recomanar-nos programes televisius. De recomanacions de llibres, malauradament, no n'he vist mai cap. A mi tot això se me'n refot i, per tant, no seré jo qui dirà si això està molt bé o molt malament, però la pregunta que no em puc deixar de fer és: de veritat, hem arribat a creure que la política s'ha de limitar a una qüestió de representativitat? On són les hores de treball, de despatx i d'estudi seriós? No em refereixo a les reunions institucionals,

sinó a les de concentració, les llargues hores de treball que fan els investigadors i científics com Oriol Mitjà, a qui, a part de compartir el mateix nom, no conec de res.

Tot això ha acabat per desembocar en una teatralitat que hi ha qui ha batejat amb el nom de *cortesanisme institucional* i que esquitxa des dels grans mandataris mundials fins als regidors dels municipis més petits. Amb poquíssimes excepcions, siguin de Junts per Catalunya, ERC o de Ciutadans, tot sembla erigit basant-se en una seguretat, un encantament d'haver-se conegut a si mateix que és directament proporcional a una superficialitat i a un rebuig, tanmateix, a la màscara que, antany, es demanava al qui decidia exercir el poder. Nietzsche ja ens havia avisat: «tot allò que és profund li agrada d'emmascarar-se, i les coses més profundes odien la imatge i la semblança». No hi ha frase més allunyada de l'actual exercici de la política. Malgrat l'esmentat cortesanisme i formalisme retòric, no és menys cert que mai havíem vist uns polítics tan vulgars i propers al conjunt de la ciutadania. A imatge i semblança nostra. Potser per això tothom s'hi atreueix. A fi de comptes només es tracta de *representar*, perquè la maquinària burocràtica i administrativa, com a monstre institucional que és, ja camina per si sola per la força de la inèrcia. Però ens ha tocat viure temps pandèmics i per tant profètics de la fi d'un vell món que mor. El món nou necessitarà el seu temps per aparèixer i és enmig d'aquests temps obscurs on apareixen una classe de monstres disfressats de neocortesans que, en absolut, són els que bastiran els futurs ordres del món. Com a molt se'ls acudirà alguna idea pensada, és clar, com un reclam a la ciutadania perquè quan sigui el moment comprin el seu vot. En una altra excelsa expressió del citat Byung Chul-Han, som a la «dictadura del mercat». Ha estat aquesta la que ha liquidat la consciència històrica i el pensament crític. I també el valor d'expressions com la mateixa democràcia. De l'infinit reguitzell de definicions, no em puc estar de recordar aquella tremenda i terrífica de Thomas Hobbes: «Una democràcia no és en realitat més que una aristocràcia d'oradors, interrompuda de tant en tant per la monarquia d'un orador». Hobbes ho va escriure, però, en temps dels grans oradors. D'aquests només ens en queda un enyor i un sentiment de remembrança.

Galdric Sala

El món cap per avall d'en Galdric

La paraula que designa el seu ofici podria ser *ninotaire*, però ell diu que la seva feina no és fer ninots. Tampoc no li convenç el terme *acuditaire* perquè ell va més enllà de les paraules. Inclús rebutja l'etiqueta d'humorista gràfic per ser massa pomposa. El Galdric no és ni més ni menys que dibuixant. Un llapis i un foli li són suficients per captar personatges de tota mena. Noctàmbuls amb una copa de més, superherois al vol desorientats, lladres encorbatats a la fuga i cantants de rock amb una guitarra sota la llum de la lluna desfilen per les vinyetes d'aquest artista, conegut per firmar l'acudit diari al *Regió7*, que sempre desperta un somriure. Ell podria ser una de les seves caricatures, amb els cabells esbojarrats i els ulls fora d'òrbita a l'hora d'explicar una història, si no fos perquè a l'hora de dibuixar manté un posat seriós, amb la mirada lligada sobre el paper, els dits rascant-se els quatre pèls de la barba i el llapis traçant tot el que s'esdevé dins la seva imaginació.

Aquesta és l'expressió que mostra avui mentre dibuixa amb l'esquena recolzada en el tronc d'un dels arbres del Bosquet de Sant Fruitós, el poble on va néixer i on ara viu amb la família. Mentre extreu el fum d'un cigarret, mou el llapis amunt i avall sobre el paper com si fos una vareta màgica amb la qual pot canviar el món. El dibuix és l'art amb què copsa allò que el sorprèn, l'emociona o l'indigna. Des dels primers esbossos de la infància, no ha deixat de dibuixar, ni tan sols en els moments que li tancaven la porta als morros dient que la seva obra no era prou vàlida. Durant molt temps, va tenir altres feines relacionades amb el món del disseny fins que es va armar de valor per dedicar-se per complet a l'art que estima. «L'ofici requereix d'una dedicació brutal i, a més, sents que vius en una corda fluixa. Si algun dia et deixen d'encarregar dibuixos et quedes al carrer. A partir d'aquí, t'has de preguntar si encara vols ser dibuixant. I la meua resposta és sí», ressalta.

Després de pronunciar aquesta frase, fa una pipada al cigar i deixa anar un núvol de fum que el fa viatjar en el temps, fins al bar del poble que regentava el seu avi. El nom era El cafè del Mig i els veïns del poble hi feien petar la xerrada mentre fumaven i jugaven a cartes. El Galdric se sentia com a casa en aquest local. Assegut en una de les taules, agafava el llapis i perdia el món de vista. Els móns que creava sobre el paper estaven influenciats pels còmics de *Mortadel·lo i Filemó*, *Tintín* o *Astèrix*, que es podien trobar a la biblioteca de casa seva, i també per revistes com *El Jueves*, *El Papus* o *La Codorniz*, que li van obrir la porta a l'humor. El seu camí va ser autodidacte, treballant de valent i copiant els bons. El resultat és una obra extensa, que engloba des d'acudits gràfics al diari comarcal fins a contes il·lustrats com ara *On són les nostres abraçades?*, un treball elaborat conjuntament amb Vanessa Buenache i Gemma Sanllehí per explicar la covid als infants.

El conjunt del seu treball gràfic el guarda el seu pare com si fos un tresor. «Ell és el meu arxiver –explica en Galdric– perquè soc un desordenat i ho perdo tot». I potser és en aquesta manera de ser caòtica on rau la seva màgia a l'hora de dibuixar un món on tot està de cap per avall, un univers on els polítics volen, els monstres tenen bon cor i els sants participen en la vida quotidiana. «Al final, l'humor és una eina molt potent, capaç d'oferir noves perspectives, canviar estats d'ànim i inclús serveix per pair els mals tràngols. L'humor és el meu company de vida, el que m'ha ajudat a canalitzar emocions, a tirar endavant», conclou. Tot seguit, es dirigeix cap a casa seva i, a mesura que s'allunya, els núvols sembla que dibuixin sobre el cel d'un blau diàfan la paraula 'continuarà...'

**Les famílies manresanes
opten cada vegada més
per la incineració**

Espai dedicat a enterraments musulmans

Manresa és la ciutat catalana que té més empreses funeràries en funcionament. Dos dels grups privats que hi treballen controlen un terç del sector a Catalunya. Mémora disposa de 34 tanatoris i 151 sales de vetlla, i Àltima, té 29 tanatoris i 123 sales. Analitzem el sector en un moment de creixement de les incineracions i en què les defuncions s'han gairebé triplicat durant els mesos més àlgids de la pandèmia. A finals d'octubre, l'hospital Sant Joan de Déu sumava 183 defuncions per covid-19 des de l'inici de la crisi, que sumades a les 65 que hi ha hagut a l'hospital de Sant Andreu fan un còmput global de 248 defuncions per coronavirus a la ciutat.

Ferran Sardans Serra
(Fotos: Francesc Rubí)

El dia 27 de març va entrar en funcionament el primer crematori funerari del Bages al tanatori

Mémora-Fontal. Està situat al costat del cementiri, entre el camí Vell de Rajadell i el carrer de la Lemmerz, en una instal·lació de 3.000 metres quadrats que feia catorze anys que havia comprat Mémora, l'empresa propietària de la funerària Fontal de Manresa. Llavors, però, el crematori, tot i estar preparat per funcionar, estava pendent de passar els controls d'emissió de contaminants.

El nou crematori té una capacitat per fer tres incineracions diàries i compta amb una sala amb 65 columbaris perquè les famílies que ho vulguin puguin

guardar les urnes o reliquiàries amb les cendres del parent difunt. És la pròpia empresa Mémora qui gestiona aquest nou servei, que també incorpora un tanatori. Això vol dir, doncs, que l'activitat que fins ara duia a terme al carrer

«El nou crematori de Mémora-Fontal té una capacitat per fer tres incineracions diàries i compta amb una sala amb 65 columbaris»

del Bruc, s'ha traslladat en aquest nou espai, molt més ampli i lluminós.

Jaume Pérez és el nou gerent de Mémora a Manresa i assegura que el cre-

matori «ha millorat la valoració de les famílies per la comoditat de poder rebre tot el servei en un mateix lloc i per l'excel·lent nivell de les noves instal·lacions. Ja no cal fer grans desplaçaments i això afavorirà el creixement de les incineracions en els proper mesos. Abans de tenir el forn, incineràvem el 35 % de defuncions i ara ja és el 40 %».

Incineració en augment

Si hi ha una persona a Manresa que conegui el món funerari és Jaume Fontanet, gerent de la Funerària Fontanova, que pertany al grup Àltima. El seu besavi va iniciar el negoci fa més de cent anys i ell és la quarta generació que el porta: «Segons les nostres dades, aproximadament, un 68 % dels manresans opta per un enterrament tradicional i un 32 % per la incinera-

Oratori dels nous espais de Mémora

ció». Tot i això, segons estadístiques d'Àltima a nivell estatal, en el que portem d'any la incineració es posiciona com l'opció més demandada per les famílies catalanes, amb un 56 % del total de serveis funeraris. L'increment d'aquesta tendència respecte del mateix període de 2019 ha estat del 34 %. Aquesta xifra va lligada a l'increment de defuncions per la pandèmia, però també respon a la demanda creixent d'aquesta opció, que augmenta progressivament any rere any.

Els 32 crematoris que hi ha a Catalunya fan prop de 30.000 incineracions anuals, segons fonts de l'Associació d'Empreses de Serveis Funeraris de Catalunya (Asfuncat). La incineració ja arriba al 43% de les defuncions de tot Catalunya, un 77% més que deu anys enrere. La taxa és més alta en les zones urbanes que en les rurals. Asfuncat, que representa el 90% dels serveis funeraris de Catalunya, preveu que el 2025 s'incinerin sis de cada

deu difunts. Augmenta la incineració i augmentaran les defuncions. Segons l'Estadística de Movimiento Natural de la Población de l'INE, de cara al futur, les defuncions tendiran a seguir augmentant: entre el 2014 i el 2033 el creixement es preveu del 6,67%. A més llarg termini, entre el 2014 i el 2063 el creixement s'estima en un 41,67%.

A causa d'aquest augment el sector funerari està en plena transformació i s'adapta a les noves tendències de temples religiosos, columbaris i misses exequials amb la presència de la urna. L'oferta de crematoris de l'estat triplica la demanda i, per habitant, és la més alta d'Europa. Arreu de l'estat n'hi ha 380, gairebé un per cada mil defuncions que es produeixen en un any. Aquesta proporció multiplica per tres la de França, per cinc la d'Alemanya i per sis la de Portugal. De fet, l'oferta triplica la demanda: als forns estatals es fan una mitjana de 452 cremacions al dia, però se'n podrien fer 1.520.

El destí de les cendres

La irrupció de les cremacions ha portat a canviar la fisonomia dels cementiris per tal de tenir columbaris específics per a les cendres. Una tendència creixent, que s'ha vist reforçada per l'efecte de la covid-19: el cementiri municipal va registrar 45 entrades de cendres l'any 2018; 31 entrades l'any 2019; i fins a 70 a aquestes alçades de l'any 2020.

L'opció més propera a l'enterrament tradicional és el columbari, un espai dins dels cementiris amb una distribució de tipus armariet on reposa l'urna de cendres de manera molt similar al nínxol. De tota manera, es calcula que només en el 35% dels casos es disposen dins dels cementiris, un percentatge que es duplica en altres països d'Europa, on està prohibit escampar-les en altres llocs. En la majoria dels casos, el destí de les cendres és el medi natural, lluny de la fredor dels cementiris i buscant un contacte més intens amb la natura que ens envolta. Montserrat o la Costa Brava segueixen

sent el destí de moltes d'aquestes restes. Des del 2010 està prohibit llançar cendres per lliure al mar perquè és un delicte mediambiental, però és una opció legal a Catalunya si es fa amb una empresa que operi amb llicència.

Respecte del gairebé 65 per cent de manresans que opten per l'enterrament, Jaume Fontanet sosté que, segons les seves dades, «aproximadament un 50 % tria l'església i l'altre 50 % opta per fer la cerimònia al tanatori a l'hora d'acomiar-se».

Sector liberalitzat

Després de la Guerra Civil, la dictadura franquista va municipalitzar els serveis funeraris i va acabar amb algunes reformes laiques de la Segona República. Durant més de mig segle, el món dels morts es va regir per decrets d'alcaldia, en alguns casos a través de concessions. El 1996, José María Aznar va liberalitzar el ram, que conserva la condició de servei d'interès general. Espanya era l'únic país europeu on el servei era públic.

La liberalització dels serveis funeraris a l'estat espanyol de l'any 1996 va permetre la desconexió de l'activitat funerària i de vetlla del sector públic. Això va facilitar que operadors privats poguessin prestar serveis funeraris un cop disposessin de la llicència d'activitat. Des del 2013, tots els operadors habilitats del sector poden intervenir lliurement en qualsevol part del territori estatal, sense necessitat de llicència d'activitat del municipi on es recull el difunt. Així doncs, poden operar en el sector funerari entitats municipals, mixtes, privades i diferents formes de col·laboració publicoprivada.

L'any 2016, Manresa es va convertir en una de les primeres poblacions catalanes a liberalitzar oficialment el sector de les empreses funeràries. El decret català d'aplicació d'aquesta directiva data del 2010, però fins aleshores ni Barcelona ni les altres ciutats grans del país havien fet aquest pas per aplicar la directiva europea sobre liberalització de serveis. L'Associació Eternam Serveis Funeraris (Esfune) havia advertit l'Ajuntament que la normativa en vigència preveia

restriccions que no s'ajustaven a dret i l'empresari Aureli Sánchez, representant d'Esfune, va presentar paral·lelament a l'ens un estudi d'impacte econòmic en què afirmava que amb una liberalització real del servei els ciutadans s'haurien estalviat 7,3 milions d'euros durant els últims quatre anys i mig.

L'actualització de l'ordenança implica que ara qualsevol empresa amb llicència de serveis funeraris concedida per un altre ajuntament pot operar a Manresa. Fins llavors, només hi podien donar servei les companyies funeràries que havien obtingut llicència a la mateixa ciutat i que hi tenien tanatori. Per tant, la normativa elimina l'obligatorietat de disposar al municipi de tanatori, sales de vetlla i altres instal·lacions fixes, com ara oficina d'atenció al ciutadà o dipòsit per als vehicles.

Funeràries a la ciutat

Jaume Fontanet explica que «Manresa és la ciutat catalana que ara mateix té més empreses funeràries en funcionament, un total de tres. És un factor positiu, perquè hi ha llibertat d'elecció per part dels ciutadans». De la mateixa opinió és Jaume Pérez, gerent de Mémora: «La competència sempre afavoreix la millora de la qualitat i de l'atenció a les famílies si es respecten els requeriments legals i de professionalització. En som totalment partidaris. Així operem des de fa anys en molts municipis del país», sosté el nou gerent de l'empresa. Les tres són inserides en grans grups empresarials: Fontanova a Àltima, Funerària del Bages a Interfunerarias i Fontal a Mémora.

Fontal, avui inserida dintre del grup Mémora, és una contracció dels cognoms Fontanet i Alcañiz. Va néixer l'any 1982 de la fusió de les funeràries Fontanet i Alcañiz, però quatre anys després van començar a aparèixer divisions internes entre les dues nissagues i una pluja de denúncies d'Alcañiz contra Fontanet, que controlava la majoria d'accions. L'any 1992 l'empresa va ser absorbida pel grup madrileny Eurofuneraria, que el 1997 va passar a l'empresa Stewart, *desmanresanitzant* del tot l'entitat.

Manresa és la ciutat catalana que ara mateix té més empreses funeràries en funcionament, un total de tres, totes privades.

Aquell mateix any 1997 la família Alcañiz va tornar al mercat funerari amb un tanatori amb tres capelles a la Pujada Roja, mitjançant Funerària del Bages, hereva de la històrica Funerària Alcañiz, creada el 1905 per Francisco Alcañiz Mellizo. L'any 2015 Funerària del Bages va ser adquirida pel grup Interfunerarias, que va mantenir la seu a la Pujada Roja de Manresa i el nom del negoci.

Un any després que Funerària del Bages saltés al mercat, ho va fer Fontanova el 1998. Després d'intentar infructuosament tornar a aconseguir el control del negoci del qual el seu pare havia estat cofundador, Jaume Fontanet fill va fundar una nova societat amb Alfred Sunyé. S'havia d'anomenar Fontanet-Sunyé, però la multinacional Stewart va presentar un contenciós per impedir que aquest cognom es pogués vincular a una altra empresa que no fos Fontal. El canvi va ser anomenar-la Fontanova de Fontanet i Sunyé. Fontanova va obrir just al costat de Fontal argumentant que aquell carrer era l'únic lloc on hi havia facilitat per obtenir la llicència amb rapidesa. Era la tercera empresa del sector a Manresa després de Fontal i Funerària del Bages i obria amb quatre sales de vetlla, una de les quals doble. Un quart actor en discòrdia al panorama funerari actual és Eternam Serveis Funeraris, de l'empresari Aureli Sánchez, que pressiona per a la liberalització real del sector mitjançant l'associació Esfune.

Aquest fenomen no és exclusiu de Manresa. Tot i que hi ha més de 60 empreses que operen a Catalunya, la realitat és que entre una desena controlen més del 60% del mercat. A tot Catalunya hi ha 294 tanatoris. D'aquests, 150 són de titularitat pública i 144, privada. En total sumen 814 sales de vetlla, fet que significa que de mitjana cada tanatori en té unes tres. Dos grups privats controlen un terç del sector. Són Mémora, que disposa de 34 tanatoris

La tradició de visitar el cementiri per Tots Sants es manté tot i la pandèmia

CEMENTIRI MUNICIPAL DE MANRESA

Capacitat		Cendres dipositades		
Sepultures	Lliures	2018	2019	2020
13.919	632 (4,5%)	45	31	70*

Font: Ajuntament de Manresa

* Fins 11/11

DEFUNCIONS

2018 - 496	♀	♂	Sense info
	272	222	2
Mitjana edat	86,24	80,26	
2019 - 473	♀	♂	Sense info
	263	206	4
Mitjana edat	87,18	79,50	
2020 - 512*	♀	♂	Sense info
	296	214	2
Fins al 13/10 Mitjana edat	85,18	79,41	

Font: Ajuntament de Manresa

ESTADÍSTIQUES

Lloc de la mort		
	Domicili	Hospital o residència
	30%	70%
		
Destí dels difunts		
	Cementiri	Incineració
	65%	35%
		
Cobertura de decés		
	Sí	No
	65%	35%
		

Font: Empreses funeràries

i 151 sales de vetlla, i Àltima, amb 29 tanatoris i 123 sales. Segons dades de Panasef (Asociación Nacional de Servicios Funerarios), a l'estat espanyol la facturació del 2015 va ser de 1.475 milions d'euros i un 13% de les empreses controlava el 81% d'aquesta facturació.

L'efecte de la pandèmia

Estem vivint un moment internacional de *memento mori* (recorda que ets mortal). Hem entès que la vida és fràgil i que la mort en forma part. Les defuncions a Manresa es van triplicar la darrera quinzena del mes de març i durant l'abril en relació amb anys anteriors. Si el mes de març es van comptabilitzar als centres assistencials de Manresa 62 víctimes mortals, a l'abril en van ser més del doble, 141. Lògicament, aquest augment no es dona només a la capital del Bages, sinó que és la conseqüència de la pandèmia mundial que estem vivint.

Detectat a la ciutat xinesa de Wuhan a finals del 2019, el nou coronavirus SARS-CoV-2, que origina la covid-19,

ja ha provocat més d'un milió de morts arreu del món i supera els quaranta milions de casos. Fins i tot, si deixés de ser mortal ara mateix, la covid ja estaria entre les primeres causes de mortalitat del 2020. S'ha convertit en la principal causa coneguda de mort al món, per davant dels accidents de trànsit, els càncers de pulmó i tràquea, i infeccions respiratòries de les vies aèries com la pneumònia o la bronquitis.

Arreu del país, el grup de serveis funeraris Àltima xifra en un 29% l'augment de defuncions aquest any a causa del coronavirus. El dia 29 d'octubre, l'hospital Sant Joan de Déu sumava 183 defuncions per covid-19 des de l'inici de la pandèmia, que sumades a les 65 que hi ha hagut a l'hospital de Sant Andreu fan un còmput global de 248 defuncions per coronavirus a Manresa.

La pandèmia de la covid-19 ens ha impactat de manera molt profunda. Aquests dies, la major part de la humanitat està confinada, amb mesures més o menys severes. El coronavirus està dei-

xant un elevat nombre de víctimes mortals que afecten moltes persones i nuclis familiars. Han mort milers de persones, continuen emmalaltint-ne desenes de milers i ningú no pot dir amb seguretat com evolucionarà l'epidèmia i quan es descobrirà un antídote. És possible que hi hagi terceres i fins i tot quartes onades. I més limitacions a sortir de casa.

Acompanyament en el dol

El coronavirus ha fet que les víctimes pateixin un final de vida en soledat, confinades i sense possibilitat de tenir contacte amb ningú, ja sigui a l'hospital o a casa. Aquesta situació també implica que el seu entorn proper no se n'hagi pogut acomiadar, ni celebrar cap ritus de comiat i dol. La mort, que ja sol ser dolorosa, s'està donant en unes circumstàncies de confinament, d'aïllament i de soledat que generen un impacte emocional encara més greu en les persones i en els nuclis familiars. Ni vetlla, ni flors, ni abraçades, ni un últim petó. Res.

L'epidèmia de coronavirus ha obligat

Placa de record a les persones que descansen a la fossa del cementiri (Foto: J.Puig)

a un confinament gairebé total i a suprimir els actes col·lectius. Per tant, les persones que moren no poden rebre el comiat que tant elles com els seus familiars es mereixen. La falta d'aquest comiat afegeix dolor i pot complicar la gestió del dol en el futur. Per a Carles Perarnau, coordinador del Servei d'Acompanyament en el Dol de la Catalunya Central, hi ha diverses situacions que fan que acomiadar un ésser estimat en aquests moments sigui més difícil del que és habitual: «Una és la quantitat de persones que moren. Cada dia rebem dades de persones que moren a causa del coronavirus i ens fa mal la sensació que la persona que hem perdut només sigui un número. Una altra és la sensació de culpabilitat, de pensar que nosaltres li hem transmès el virus o que hauríem hagut

d'avisar l'hospital més ràpidament. Alhora, afrontar la mort i el dol en temps de confinament ha implicat fer-ho des de casa, sense fer la vetlla al tanatori ni fer una cerimònia al cementiri».

Perarnau explica que el paper del Servei és acompanyar les persones que tenen la pèrdua d'un ésser estimat: «Els dols que ens arriben solen ser complexos, per morts sobtades, accidents, suïcidis, llargues malalties o malalties que han comportat un dolor al pacient i la família. Aquestes pèrdues sempre tenen un component de dolor més alt i tenen risc de complicar-se. Les nostres actuacions –afegeix Perarnau– van d'entrada en una línia terapèutica d'acompanyament on facilitem una contenció i facilitem un canvi de perspectiva per permetre viure l'experi-

ència d'una manera molt diferent de com ens arriben al principi. Es tracta primer de tot de no incrementar el dolor que ja porta en si la pròpia experiència, de no dur el dolor al sofriment. Posteriorment anirem treballant com retornar a la vida, aprenent a viure de nou. Tot per poder fer una assimilació i integració de l'experiència».

La situació actual, explica, ha obligat a replantejar alguns protocols: «L'efecte de la covid-19 ja el vam notar durant el període de confinament, quan vam estar fent grups online per atendre totes les persones que ho sol·licitaven, ampliant grups i fent-ne un de gestió emocional del confinament». Apunta, però, que el desbordament va venir «quan vam reprendre les teràpies presencials el mes de juliol, agost i setembre. Ens han arribat moltes persones que havien perdut familiars per la covid-19 i les dificultats que tenen molts per la peculiaritat de no haver-se'n pogut acomiadar, ni haver pogut fer aquelles actuacions personals i socials que haguessin volgut fer i que els hagués facilitat poder fer un dol normalitzat. Ara estem molt desbordats i la perspectiva no és gaire encoratjadora. Per això estem reactivant una campanya de col·laborar amb l'entitat amb un euro al mes, per poder ampliar els serveis», diu el psicòleg manresà.

Cementiri plural

Malgrat que el recinte del cementiri de Manresa és de tradició catòlica, això no vol dir que només s'hi puguin enterrar catòlics. S'hi pot enterrar qualsevol persona. Des que l'estat és aconfessional el cementiri és públic. Tot i això, dins del cementiri de Manresa, hi ha un espai que s'anomena cementiri civil, per si hi ha alguna família de religió no catòlica que no se sent còmoda a la resta del cementiri.

Segons el regidor de Qualitat Urbana, Via Pública i Ciutat Intel·ligent de l'Ajuntament de Manresa, Josep Gili, «des del 2002 el recinte compta amb un espai que es va concebre seguint la tradició musulmana. Bàsicament, els enterraments es fan a terra i encarats a la Meca. Hi ha 21 sepultures, 4 de les quals són triples. Fins ara, mai no s'havien acabat d'omplir. Hi havia ha-

COSTOS D'UN ENTERRAMENT

SERVEI ACORDAT AGRUPACIÓ D'ENTERRAMENTS*

Inclou:

Taüt
Cotxe fúnebre
Dos cotxes d'acompanyament
Assistència religiosa segons costum
Corona de flors naturals
200 recordatoris
Esquela als mitjans de comunicació
Certificat mèdic
Drets de verificació de Registre Civil
Drets de cementiri
Arbitris municipals
Llençol sanitari, si és necessari
Tramitació del servei i diligències d'enterrament
Sala de vetlla
Tramitació de certificats *post mortem*
Incineració

TOTAL

Sepultura al cementiri

2.286 €

Incineració

3.423 €

SERVEI PRIVAT PREUS DE MERCAT

Recollida, trasllat i recepció	2.000 €
Preparació, condicionament sanitari i embalsamament	312 €
Taüt	De 360 a 6.200 €
Sala de vetlla	700 €
Recordatoris (200 unitats)	160 €
Cotxe fúnebre	73 €
Flors	De 40 a 400 €
Despeses administratives	350 €
Incineració	900 €
Urna	De 78 a 317 €

TOTAL

Sepultura al cementiri

3.995 a 10.512 €

Incineració

4.973 a 11.412 €

* Serveis i imports facturats, proporcionats per l'Agrupació d'Enterraments barri Sagrada Família

gut sempre molt poca demanda, ja que tradicionalment els musulmans prefereixen ser repatriats per ser enterrats als seus països d'origen».

De fet, és molt habitual que els musulmans tinguin contractada una assegurança per a la repatriació en cas de mort. Per aquest motiu, des del 2002 fins ara hi havia hagut sempre molt poca demanda. «La gent vol ser enterrada on va néixer, tot i que això vagi en contra de la seva doctrina, que diu que s'ha d'enterrar on es mor», apunta el regidor. Això va canviar una mica amb l'estat d'alarma decretat amb motiu de la covid-19, que va prohibir les repatriacions de cossos. «Hi va haver un increment de la demanda i, en aquests moments, aquest espai està ple. Per aquest motiu, l'Ajuntament està estudiant una ampliació d'aquest espai»,

afirma Gili, com a regidor responsable del cementiri municipal.

D'altra banda, l'Ajuntament de Manresa, a proposta del grup municipal de Fem Manresa, ha dignificat la zona de la fossa del cementiri municipal amb una placa de record a les persones que descansen en aquest espai. La fossa és una espai del cementiri en el qual no s'hi enterra ningú, ja que la llei indica que tothom s'ha d'enterrar en una sepultura. Sí que hi descansen les restes d'aquelles persones que van rebre un enterrament de beneficència i que, al cap de com a mínim dos anys, no han estat reclamades per cap familiar, o no hi ha cap familiar que es vulgui fer càrrec de la titularitat del nínxol. És aleshores quan el nínxol es buida i les restes es disposen a la fossa comuna. També hi reposen les restes de qualsevol per-

sona d'una sepultura de la qual el titular n'hagi demanat el trasllat cap a la fossa.

Assegurança de decés

Jaume Fontanet calcula que «aproximadament el 65 % de manresans té assegurança de decés». L'assegurança cobreix les despeses en serveis funeraris d'acord amb els serveis contractats amb la companyia. El client paga de forma periòdica o única la prima de l'assegurança i en el moment de la defunció es rep la indemnització, que en aquest cas representa el pagament del sepeli, i les cobertures incloses en la pòlissa, a l'empresa de serveis funeraris.

Segons un estudi d'Esfune, el 2015, el nombre d'assegurats era de 2.430.620 persones, un 32,37%. Les empreses més habituals són Santalucía, Mapfre, Ocaso, Mutua Madrileña i Catalana

El nou crematori té una capacitat per fer tres incineracions diàries

Occident. Els mateix estudi constata-va que les asseguradores van pagar de mitjana entre 2.350 i 3.500 euros per enterrament a les empreses de serveis funeraris. Òbviament, aquest no és el preu que ha pagat l'usuari, que al llarg dels anys ha abonat a la companyia asseguradora un import superior a través de les quotes periòdiques.

Toni Erro, president de la Federació d'Associacions de Veïns de Manresa, explica el paper que han tingut en aquest aspecte les associacions de veïns, que comencen a constituir-se a la ciutat a partir de la segona meitat dels anys 60 del segle passat: «Coincideix amb els últims anys del franquisme i en un moment en què les ciutats catalanes creixen ràpidament a causa d'importants moviments migratoris, sumat a un increment important de la natalitat. És en aquest context –afegeix Erro– quan molts veïns troben la necessitat d'associar-se per reclamar millores urbanístiques i de serveis als seus barris, i

només uns anys més tard començaran a crear-se diferents vocalies d'enterraments en molts barris de Manresa».

La secció més antiga va néixer a Sant Pau, l'any 1978, i la més nova a Cal Gravat, el 1998. Toni Erro explica que fa unes dècades, quan a Sant Pau es feia un enterrament, tocaven la campana de l'església per avisar la gent que hauria de pagar la quota. Més recentment, alguns barris s'han acollit a les seccions d'associacions més grans: Viladordis a la Sagrada Família; Miralpeix a la Plaça Catalunya, i Comtals al Barri Antic. Actualment, 16 de les 22 entitats veïnals de Manresa disposen d'una secció d'enterraments, amb un total de beneficiaris que supera els 15.000.

Segons el president de la Federació d'Associacions de Veïns de Manresa, el servei d'enterraments que es presta des de les associacions s'ha d'entendre com «un projecte d'economia social basat en l'ajuda mútua, i en cap cas hi ha una fi-

nalitat lucrativa, com si que pot existir en productes derivats d'asseguradores o altres». Els veïns que en formen part paguen una entrada, a partir d'una edat, i fan una aportació cada vegada que hi ha una defunció al barri, de manera que entre tots ho paguen tot. Segons relata Toni Erro, quan malauradament traspasa una persona veïna del barri, l'import de l'enterrament es divideix entre tots els socis beneficiaris. Això fa que la família de la persona traspasada no hagi d'abonar cap import. Tot plegat, unit al fet que el servei que es presta és bo, adequat i més barat que el que pot oferir qualsevol asseguradora, banc, mútua o empreses del sector, fa que les vocalies encara funcionin, després de més de quaranta anys de servei».

El preu del servei, de fet, és un dels reclams principals de les associacions de veïns: «Som capaços de competir per preu amb qualsevol empresa –afirma Erro–, perquè la funerària ens cobra 2.600 euros quan a fora en cobra 4.500.

Ens ha donat un avantatge competitiu únic. No només tenim el producte més econòmic del mercat, sinó que no l'encarim perquè el fan voluntaris i tenim una oficina a cada barri», assegura, tot i que matisa que actualment hi ha molta més oferta que fa 30 o 40 anys: «Ara els bancs també ofereixen cobrir les despeses de l'enterrament, més car que les AV, però l'ofereixen. Les asseguradores i les mútues sempre hi han estat, però han anat augmentant en nombre, i ara les mateixes empreses funeràries són facilitadores del servei, però des de les associacions seguirem oferint-lo durant molts anys».

L'últim IVA

A finals de 2012, els serveis funeraris van passar d'estar gravats amb un 8% d'IVA a un 21%. Això, va suposar un increment del 13% en la despesa del servei funerari. L'estat espanyol és dels països europeus on més IVA es paga pels serveis funeraris, des del transport fins a les flors. Una persona viva paga un 10% d'IVA en el transport, però el trasllat d'un cadàver amb cotxe funerari o amb avió està taxat al 21%. Quan un viu descansa una nit en un hotel ha d'abonar el 10% d'IVA, però quan un mort roman una nit en un tanatori tributa el 21%. I les cirurgies per als vius estan exemptes d'IVA, però per als morts estan carregades també amb el 21%.

Jaume Pérez, gerent de Mémora a Manresa, denuncia que «la pujada del tipus d'IVA d'un servei essencial com el funerari no és coherent amb la voluntat del legislador a l'hora d'imposar escalats diferents segons els sectors d'activitat».

En altres països propers aquests serveis estan exemptos o tenen tipus reduït. L'impacte de la factura per a les famílies vinculat a taxes, impostos i activitats de l'àmbit de l'administració va ser i continua sent de prop de 1.000 euros. Caldria com a mínim revertir la situació o fins i tot pensar a arribar a l'exempció, com es fa en l'àmbit sanitari», planteja. D'una opinió similar és Jaume Fontanet, gerent de la Funerària Fontanova: «Ho valorem molt negativament. Considerem que això perjudica directament les famílies, ja que incrementa molt la despesa. La reducció

El cementiri de Manresa té 13.919 sepultures, de les quals 632 encara estan lliures

de l'IVA és un reclam que com a sector estem fent des que va augmentar. Som un servei essencial i, per tant, no ens hauria de correspondre aquest IVA».

Afrontar la mort

La nostra manera d'abordar la mort ha canviat. Abans, el ritual era molt més important i la mort era una qüestió que implicava tota la comunitat. Quan es moria algú, els veïns ajudaven en el que podien: portaven el cos fins a la tomba o on volgués la família, estaven amb ells... No hi havia negoci possible perquè tot es feia de manera voluntària i amb un sentiment de comunitat. És per això que tradicionalment la mort s'ha viscut de més a prop que ara. S'acostumava a morir i a vetllar a casa, envoltat de persones properes. Aquesta manera de viure la mort afavoria els processos de dol fins a acceptar la pèrdua i començar una nova etapa.

Les persones s'acompanyaven unes a les altres i aquest coneixement s'anava transmetent de generació en generació. Als pobles petits, encara ara els rituals socials que envolten la mort són molt més habituals i acceptats. Però en les grans ciutats, on es viu amb molta pressa, l'acompanyament hi és molt present els primers dies, però al carregar la vida continua amb molta força

i modifica la manera antiga d'entendre la mort. Tots morim i tots morirem.

Darrers instants

Quan arriba el moment de morir, l'acompanyament per part de les persones estimades dona serenor. Per contra, la solitud no desitjada davant l'escenari d'una mort propera és terrible. L'experiència de morir, com l'experiència de viure, no és igual per a tothom. Hi ha qui viu aquest moment amb molta serenor i d'altres que no tant. És molt difícil de saber quin és el darrer pensament d'una persona abans de morir, i encara més de manera genèrica.

Tanmateix, Bronnie Ware és coneguda pels seus escrits sobre els principals penediments que té una persona al llit de mort. El seu llibre *The Top Five Regrets of the Dying* ressegueix de quines cinc coses es penedeixen les persones que estan al final de la vida: «M'hauria agradat tenir el coratge de viure la vida més segons els meus principis, i no pas la vida que els altres esperaven de mi»; «M'agradaria no haver treballat tan durament»; «M'hauria agradat haver tingut el coratge d'expressar els meus sentiments més sovint»; «M'hauria agradat haver pogut passar més temps amb els meus amics»; o «Hauria d'haver-me donat l'oportunitat de ser més feliç».

Ara i sempre, el més important

✓ **EL MILLOR QUADRE
MÈDIC DEL TEU TERRITORI**

Gaudeix dels professionals més destacats a la vora de casa.

✓ **SERVEI DENTAL INCLÒS**

Les millors clíniques d'Odontologia a la teva disposició

✓ **ASSISTÈNCIA EN VIATGE
A TOT EL MÓN**

Siguis on siguis estaràs cobert.

✓ **COBERTURES ADAPTADES
ALS NOSTRES CLIENTS**

Assegurança ajustades a les teves exigències i necessitats.

CONTRACTA ARA LA TEVA ASSEGURANÇA DE SALUT A [MONTEPIO.CAT](https://www.montepio.cat)

vins
urpina
&
formatges
mntanyola

Els trobaràs als punts de venda habituals
i a la botiga online www.botigaampans.cat

AMPANS

T'ESTIMES?

**ALS AJUNTAMENTS
CONSORCIATS, DE
MITJANA, RECICLEM MENYS
DEL 40% DELS RESIDUS QUE
GENEREM.
NOMÉS 4 DE CADA 10!**

CONSORCI DEL BAGES
PER A LA GESTIÓ DE RESIDUS

Núria Alonso

Des d'Estònia

«La crisi de la covid ens ha afectat tant que des de Tallinn gairebé no es pot volar enlloc»

es de petita sabia que no viuria al meu país. Tot i que estimo Catalunya, i no vull ofendre ningú, també estimo la Península Ibèrica, la bellesa del Nord, del Sud, de la Meseta... Però vaig marxar de casa després de la Universitat i a Anglaterra

vaig conèixer el meu marit, Jaanus, nascut a Kohtla-Järve. Quan em va dir que era d'Estònia vaig tenir problemes per ubicar aquell país. Vaig visitar-lo per primera vegada fa més de vint anys, però en fa més de deu que hi vivim. El món canvia tan ràpid que podria parlar de tres Estònies diferents. Treballo a l'aeroport de Tallinn, des de fa més de set anys, i en fa tres que soc una de les supervisores de la botiga Duty Free, on treballem 25 persones. La covid-19 ens ha afectat tant que des de Tallinn gairebé no es pot volar enlloc. Quan la covid va atacar Europa, Estònia va tancar les fronteres tres dies després que Espanya ho fes, tot i tenir molts menys contagiats. I ara és un dels països més poc comunicats. El fet que Estònia hagi vetat els vols (durant tot l'estiu ha tingut menys de sis destinacions internacionals amb vols directes, amb un 17% dels passatgers de l'any passat), ha provocat disconformitat entre la població (molts treballen a Suècia, Noruega o Finlàndia), per no parlar del sector turístic, tot i que ells ho han acceptat sense protestar. No m'ha sorprès perquè tinc la sensació que visc en un país bombolla, sense gaire interacció amb la resta d'Europa.

L'escriptora finlandesa Sofia Oksanen va descriure a la perfecció, en el seu llibre traduït al català *La Purga*, l'Estònia de l'època dels meus sogres, i del meu marit quan era jove. La d'ara, la dels nostres fills (tenim una filla, Paula, de 21 anys i un fill, Raimon, de 14 anys) és una altra. Va ser molt pròspera fa més d'una dècada, però ara sembla estancada. Tallinn és una ciutat activa, amb bastants actes culturals, cosmopolita, pràctica, que utilitza l'era de les aplicacions, la digitalització i internet, des de pagar una plaça d'aparcament al carrer amb el mòbil a treure't una baixa per malaltia per internet. És agradable i diversa (estudiants, immigració, turistes, *hipsters*...), amb un Patrimoni de la Humanitat concentrat en el nucli antic. Admiro dels estonians que

Núria Alonso Masferrer treballa a l'aeroport de Tallinn (Estònia)

siguin disciplinats, treballadors i espavilats; la majoria de joves es busquen la vida quan compleixen la majoria d'edat. Són amants de la música (té un pes molt important a l'escola) i del propi folklore, i hi expressen els sentiments; estimen la natura i m'encanta com la valoren i la respecten. Estònia és rural. Amb moltes reminiscències del comunisme, i, tot i que ells s'autodefineixen com a escandinaus o nòrdics, estan bastant lluny de ser-ho. El fred condiciona la manera de viure. Els hiverns típics han estat de -25/-30° a la nit a -18/-25° de dia, des de desembre a març. Però la foscor (des de finals d'octubre fins a gener) i les petjades del comunisme, condicionen el caràcter i fan que el típic estonià sigui fred, distant, tancat i a vegades egoista, amb una relació tensa amb la població russa estoniana. Sempre hi ha excepcions i et trobes gent maquíssima que t'alegra el dia i que quan els coneixes de debò t'ofereixen una amistat per a tota la vida. És un país petit, de menys d'un milió i mig habitants, pla, sense muntanyes, cobert de boscos, però no ofereix la diversitat de paisatges de la nostra Catalunya o la Península Ibèrica. No està malament viure aquí i estic agraïda d'haver pogut construir-hi una vida, però no és un país que triaria per viure. Suposo que les meves arrels em tiben.

**La ciutadania
Tothom**

**Els ciutadans
Tots**

ELENA
Veïna de Manresa

PER UN LLENGUATGE NO SEXISTA

LES COSES, PEL SEU NOM

LES PARAULES PODEN CANVIAR EL MÓN

Els gorgs Blaus de Monistrol de Calders

Josep M. Mata-Perelló / Josep Girabal Guitart
(Geoparc Mundial UNESCO de la Catalunya Central)

A

quest és un indret on la riera de la Golarda circula per un terreny rocós on ha excavat diversos gorgs. Encara que no tinguem intenció de remullar-nos, val la pena fer-hi una visita, tenint en compte que l'accés és molt fàcil seguint la carretera de

la Coma, que comença passat el pont abans d'entrar a Monistrol venint de Calders. A 2,5 km veurem a l'esquerra les extenses ribes rocoses dels gorgs, que són inconfusibles, i és fàcil accedir-hi a peu des de la carretera. Per anar a la riba dreta cal travessar la riera si el cabal ho permet o seguir pista enllà fins al pontet que travessa la riera i prendre un corriol a l'esquerra. Està ben marcat i no té pèrdua. Un passeig per ambdues ribes és del tot recomanable.

La roca dels gorgs Blaus és una gran massa de gres, també anomenat pedra sorrenca, amb passades de petits còdols majoritàriament de quars. Es va formar per la consolidació d'un sediment marí mitjançant un ciment natural, en aquest cas carbonat de calci. És sorprenent el gran gruix i la uniformitat d'aquesta massa rocosa i la inexistència de diàclasis (fractures). Però anem a l'època en què la roca dels gorgs s'estava dipositant aquí en forma de sorra grollera; això passava a l'Eocè, fa a l'entorn de 40 milions d'anys. En aquell temps un llarg golf obert a l'Atlàntic arribava fins a la Catalunya Central, Monistrol era en una zona de mar poc profund no gaire lluny de la costa i on ara hi ha el Vallès era una terra accidentada per un massís muntanyós que anomenem Catalànids. D'aquelles muntanyes baixaven rieres i torrents cap al mar i hi anaven portant sediments: els còdols més grossos es

devien quedar prop de la desembocadura, mentre la sorra i els petites pedres eren empeses per onades i corrents fins que es dipositaven aquí. Veiem que la roca d'aquest indret és aparentment uniforme. Observant la composició podem esbrinar quins tipus de roques hi havia a les antigues muntanyes vallesanes; veiem que hi abunden els còdols de quars blanc, però això no implica que fos aquesta la roca més abundant, ja que aquest material és molt dur i resisteix llargs viatges pels rius. En canvi, altres roques més trencadisses podien ser molt abundants a l'àrea d'origen, però en ser arrossegades pel riu i mogudes pel mar arribaven en forma de sorra o de partícules encara més petites. L'erosió fluvial ha creat, a més de gorgs, marmites, unes concavitats formades pel fregament de les pedres i la sorra que arrossega l'aigua quan queden atrapades en algun sot i van colpejant-ne les vores i el fons. La combinació d'aquestes formes d'erosió amb els saltants, les ribes rocoses, el cingle que es veu riu avall i els boscos de l'entorn configuren un paisatge de gran bellesa. L'aigua dels gorgs ja no sol tenir el color que va originar el nom, ja que la Golarda arrossega des de Moià aigües residuals sense depurar.

Nom del paratge: Els gorgs Blaus. **Situació:** En un tram de la Riera de la Golarda, a 2,5 km de Monistrol de Calders per la carretera de la Coma. **Procedència del nom:** Un gorg és un clot profund en el llit d'un riu i el color blau era el de l'aigua de la riera. **Situació geològica:** La zona forma part de la Depressió Geològica de l'Ebre. **Importància geològica:** Pels valors naturalístics i paisatgístics són un element important del Patrimoni Geològic del Moianès i alhora de tot el Geoparc. **Materials geològics:** Estan excavats en gresos carbonatats de la Formació Collbàs, d'origen marí. **Edat de la formació:** Eocè, una època geològica que va de 56 a 33,9 milions d'anys enrere. **Curiositats:** La riera de la Golarda, que en el tram superior s'anomena riera de Marfà, conflueix amb la de Sant Joan, en un indret anomenat tradicionalment Mesclants. A partir de l'aiguabarreig de les dues rieres s'anomena riu Calders.

Nous camins

Ignasi Cebrian

Ramat de bous i cabres; vells relats, nous camins

A

l'edat de pedra, els nostres avant-passats eren nòmades, es passaven la vida caminant. Per poder sobreviure, s'havia de continuar caminant per trobar nous recursos, aliments i nous aixoplucs. No tenien una llar fixa. La seva vida esdevenia un llarg viatge. Cada matí obrien nous camins. El camí per a ells era el mateix relat de l'existència. Canviant paisatge i camins, canviaven de vida.

Els humans actuals no som gaire nòmades, som més aviat sedentaris. Per millorar la nostra vida no ens cal fer un canvi de camí, ens cal un canvi de relat. La societat actual es basa en el sedentarisme total. Com a espècie fem les coses el més ràpid que podem i no ens movem de lloc. Perdem la capacitat de percebre tot el paisatge sencer on veuríem multitud de relats diferents o d'altres formes de viure. Aquest sedentarisme cec i accelerat no ens permet veure ni els relats del passat ni els més amagats o minoritaris. Els més urbanites hem perdut el relat del món agrícola o rural, cobert per boscos i amagat pel present industrial més recent.

Un exemple és l'itinerari de la solana dels Comtals, entre la

serra de Montlleó i el barri dels comtals de Manresa dins de l'Anella Verda de Manresa. Un itinerari curt, d'un quilòmetre llarg de recorregut, que ens recorda el passat agrícola del Bages. Ens recorda, caminant lentament durant uns vint minuts, la duresa de la feina agrícola a principis del segle XX. Recs dirigits cap a cisternes o basses fetes de pedra seca per retenir la poca aigua de pluja del clima mediterrani. Els cultius eren la vinya, l'olivera i els cereals adaptats a l'escassetat d'aigua. Cultius de secà. Tot posat sobre terrasses cultivables al llarg de tot el pendent, separades esglaonadament per feixes de pedra seca i recosides per camins de pedra seca, també.

L'itinerari ens mostra les espècies característiques dels boscos mediterranis que van anar cobrint tot aquest espai dedicat a l'agricultura. Llentiscles, romanís, pins blancs o pinyers, garrics, arítjols, marfulls, rudes, aladerns, argelagues... vegetació que ens amaga antics relats de supervivència i d'esforç de la gent de la comarca. La lentitud en el trajecte i en l'observació de les vores del camí ens proporciona l'opció de veure més detalls, de veure altres relats, de trobar en els relats menystinguts, oblidats i foscos espurnes de claror, mirall i saviesa. Són vells relats i nous camins.

**«Als estius dels 40, a Monistrollet ens
reuniem nosaltres cinc, els cinc fills
del Gallifa, tres del mas Bosch, dos de
Rajadell i tres de la fàbrica de galetes de
l'Estació, on anàvem a menjar-ne»**

JOSEP PORTABELLA PONS

Jordi Sardans
Fotos: Lluís Virós

Enginyer industrial manresà, ara jubilat, especialitzat en el sector elèctric. Amb la Guerra Civil la família es va instal·lar a Barcelona, però els estius de la postguerra els passava a la casa familiar de la Morera on jugava amb els Gallifa de la Noguera. Va treballar al laboratori de La Electricidad, de Sabadell, amb llicència de la suïssa Oerlikon, i després a Asea Brown Boveri (ABB). Des del 1978 viu a Morlàzarza a la *Sierra* madrilenya. El seu besavi, Manuel Portabella, va comprar la fàbrica dels Panyos el 1866.

A

Manresa, s'estan a la casa familiar de la seva esposa. Quina és la genealogia dels Pons?

—La tenim en un requadre al menjador del carrer Guimerà, 52. L'inici crec que és un Pons olotí i besavi que pots veure fotografiat. Pons Solernou és el que havia estat a l'Ajuntament com a regidor. En Pons Soler era el pare de Pons Vilardell. El pas del Francesc Pons Solernou (un dels 25 fundadors

de la Caixa d'Estalvis de Manresa) al Pons Genescà és de la dècada de 1880. La mare era Pons Solsona, l'àvia Pons Genescà, la besàvia Pons Solernou i el pare Pons Graell.

Portabella

—Des de quan teniu reconstruït l'arbre genealògic dels Portabella?

—Poc abans del 1500, amb Gaspar Portavella, provinent del mas Portavella, de Sant Martí de Vinyoles, al municipi de les Llosses, a la carretera entre Ripoll i Berga. Era Portavella amb v baixa, però per culpa d'un notari, que

hi va posar una *b*, tots els altres han estat Portabella. El fill del Gaspar, Antoni Portabella, es va casar el 1489. Un jesuïta, Jesús Portabella, es va dedicar a fer l'arbre, que va començar pels Portabella Barrera. Després, un altre Jesús Portabella el va desenvolupar. De Pere Portabella Vidal que es casa amb una Padró, en sortiran al segle XIX els Portabella Padró, que eren onze germans i pertanyen a l'onzena generació.

—Què en sabeu del Portabella Vidal?

—Pere Portabella Vidal, nascut el 1755 i mestre veler, es va casar el 1778 amb Agnès Padró, amb qui tindran els onze fills. És el primer que podem considerar empresari. En aquell temps donaven feina a moltes cases i cadascuna tenia el seu talleret. En Pere era mestre veler i el 1782 agafa nens a casa seva per ensenyar-los l'ofici. Entre mestres i aprenents de l'època a Manresa hi ha uns 1.200 noms i els cognoms que més es repeteixen són manresans. Per exemple, Padró. En canvi, de Portabella n'hi ha poquets, ja que sabem que feia poc temps que havien arribat de les Llosses.

—Qui més hi ha en la línia de descendència?

—La meua línia és la del Josep Portabella Padró, que es casa amb Teresa Cantarell Peix, cosins germans uns dels altres. Un germà dels Padró que es diu Baltasar es casa amb una Teresa Peix que és cosina de Teresa Cantarell Peix. En el llistat de germans hi ha un Jaume Anton, casat amb Josepa Batlles, filla del fabricant; Joan, casat amb Maria Aladrén, que se'n van a Figueres, Francisc, i els tres més petits eren Melcior, amb tres matrimonis: Rafaela Rosal, Ignàsia Pujol i Ramona Elias; Gaspar, casat amb Josepa Saurí, i Baltasar. De Josep Portabella i Teresa Cantarell surt Manuel Portabella Cantarell, el nostre besavi. El germà, Pere, que es casarà amb Maria Barrera, construeix una fàbrica a Sant Andreu, dins la zona de Barcelona. El fill de Manuel Portabella Cantarell és Josep Portabella Cots que es casa amb M. Dolors Cots. I el fill també és Josep Portabella Cots. Hi ha d'altres fills: Dolors, Joaquima, casada amb Casimir Faura, a qui sentia anomenar molt a casa. Manuel, Miquel i

Ricard. Els Portabella Argullol tenen un panteó a Manresa i al centre una capella, pagada pels Portabella, destinada als orfes de casa Caritat, de qui deien: «Aquests pobres no es poden enterrar enlloc». Així que els van fer un panteó al seu costat.

—Els Cots eren de les famílies riques de Manresa?

—D'acord amb les explicacions que m'ha donat l'historiador Lluís Virós, M. Dolors Cots era filla d'un dels homes rics de Manresa, mecenes de la Fundació Cots de Casa Caritat i sogre de Manuel Portabella. Van fer cèntims des de finals del segle XVIII. Com que no hi havia gaires negocis durant la Guerra del Francès van comprar finques i terres per la ciutat, de gent que necessitava vendre. Així van obtenir un patrimoni immobiliari important. Acabada la Guerra es reprenen les indústries de filatures de cotó i el Cots s'hi posa, ja sigui com a soci d'empresa o de constructor de l'edifici i arrendatari de fàbriques. Té dos fills: M. Dolors i Francisc, que es mor molt jove. Això li va fer un canvi en el vessant espiritual. Amb el gendre, refà negocis i finança el Portabella Cantarell, que és el qui té una millor visió del negoci, ja sigui per la filatura, el cotó o la llana. Era un home molt emprenedor. Quan va morir el cunyat, ell va seguir rebent diners.

—Com va anar la compra de maquinària de Manuel Portabella a Marsella?

—Manuel Portabella Cantarell, l'iniciador de l'empresa que compra els Panyos el 1866, va anar a França a comprar maquinària, que no va arribar mai a Espanya. Era un comentari que feia l'avi amb el seu net i el seu net era el meu pare. Li explicava que va anar a Marsella a comprar maquinària nova i actualitzada, però va acabar al mar a causa d'un temporal al golf de Lió, en decidir tirar-ho tot per la borda perquè, si no, s'enfonsaven. Abans però, el besavi, que era llest, va fer un croquis de totes les màquines, que al cap d'un temps va poder refer.

—Hi ha relació entre els Portabella i el general Bassa?

—I tant! Josep Portabella Cots es va casar dues vegades: primer amb Amà-

lia Pavia i després amb Concepció de Sarriera i de Bassa, que era besneta del general Bassa, assassinat dins les revoltes populars de les bullangues de la Rambla de Barcelona, el 5 d'agost de 1835. S'esperava l'arribada del capità general Manuel Llauder, que va excitar els ànims de la població. Però absent aquell dia de revolta, la multitud es va rebel·lar igualment. En els moments d'agitació van identificar el jove general Pere Nolasca de Bassa i Girona. Com podia entrar un pistoler fins dalt el seu despatx, on li va tirar un tret a boca de canó? Va sortir al balcó i va dir: «Ja l'he mort». Com que el reclamava la massa els va dir: «Aquí el teniu» i el va tirar a la plaça. El seu cos va ser arrossegat per la Rambla, i després cremat. Els amotinats també van cremar la fàbrica del Vapor, de Josep Bonaplata, situada al carrer Tallers.

—Del seu segon matrimoni sorgeix el vostre pare?

—Sí. Aleshores, moltes dones morien de part i l'exmarit es buscava una altra dona. Manuel Portabella Pavia és el germà gran o germanastre del segon matrimoni; Josepa, casada amb l'Esteve Regalons, que serà un dels socis discòls de la fàbrica dels Panyos;

Ricard i Lluís. En total són quatre del primer matrimoni. Del segon matrimoni, amb Concepció de Sarriera i de Bassa, en té quatre més: Ramon Portabella de Sarriera, que era el meu pare, casat amb Marina Pons de Solsona, que era filla de Pons Genescà. Al carrer de Sant Miquel, pujant a mà esquerra, en la placeta on hi ha un arc, hi ha la primitiva casa Pons. D'allà van passar al número 6 del carrer del Born. Quan el besavi es va casar va ajuntar tres casetes del Born, on ara hi ha Viatges Massanés i Vila Dalmases, que és l'antiga Casa Pons. El *papà* és el que va continuar amb els temes de la fàbrica i va rebre tots els revessos possibles. Els fills som: Concepció, Mercè, Pilar, Teresa (que viu a Itàlia) i jo.

«El besavi Manuel va anar a Marsella a comprar maquinària, però un temporal va fer que la tiressin al mar. Abans va fer un croquis de les màquines, que al cap d'un temps va poder refer»

Els Portabella de Barcelona

—Quina és la branca dels Portabella de Barcelona?

—Procedeixen de Pere Portabella Cantarell, germà de Manuel Portabella, casat amb Maria Barrera. Dels fills, un es va casar amb Júlia Buixens i un altre amb Àngels Bosch. També són fabricants, amb fàbriques a la Sagrera de Barcelona, on ara queda una xemeneia i la plaça es va dedicar a Emili Portabella Barrera, en presència del polític Jordi Portabella Calvete. Hi vam assistir tota la família. Pere Portabella Ràfols és el cineasta que també ve de l'arrel Portabella Padrós.

—Hi ha connexió entre Manresa i Barcelona?

—Hi ha un vincle clar. De mitjans del segle XIX, nascuts a la dècada dels 20 i 30, destaquen Manuel i Pere Portabella Cantarell. El primer entra directament als Panyos i el Pere té les fàbriques a Barcelona. Tal i com explica Rosa Serra, en el recent número de *Dovella* dedicat a aquesta fàbrica, pel que fa a la branca barcelonina, s'acaben associant amb Camil Fabra i Fermí Puig. Fabra va participar en uns moments determinats en la fàbrica dels Panyos com

a Fabra Portabella. A més de Fabra i Portabella Cots, els Recolons també hi estaven ficats (era del primer matrimoni de l'avi). Hi van haver molts plets i el Manuel, que és el que ho va perdre tot, sempre deia: 'No dec ni un ral a ningú'. Però va haver de vendre propietats que tenia, entre elles les cases de Barcelona.

—Els Gallifa i els Portabella són socis en algun moment?

—Sí, el Joan Gallifa vivia a la Noguera, a prop d'on hi ha la Morera. Són dues cases amb grans explotacions agràries que van comprar les germanes Tous: la gran va comprar la Noguera, quan hi havia el restaurant Presseguer, i la petita va comprar la Morera. Les dues cases són modernistes i d'Ignasi

Oms i Ponsa, però diferents. Tots eren amics en aquella època. La Morera la va fer construir Josep Portabella Cots, i hi tenien la casa, als anys en què el Bages es recupera dels estralls de la fil·loxera. Ara les propietàries són les dues germanes Tous i sé que la Morera la venen perquè me la van oferir per comprar-la. Són dos milions d'euros! Al meu entendre, de dins la decoració és més bonica a la Morera que a la Noguera. L'altra masia important de la zona era cal Lluvià.

La Morera

—Com recordeu aquella zona?

—Inicialment, al costat hi havia dues masies: cal Taradell i ca l'Alegre i més amunt cal Manel. Es van fer petites urbanitzacions en aquells terrenys, i es va fer una casa a la dreta de la carretera, just a sobre dels Balcells, que té uns arcs característics i es veu des de l'eix, amb un aqüeducte amb un pou, obra hidràulica iniciada per l'avi. A prop i al peu del Collbaix hi ha el molí d'aigua des d'on s'alimentava la Morera, que recull les aigües de la pluja, per a consum domèstic i per regar. Hi anàvem quan encara era del *papà* i dels germans; és a dir, dels fills de Portabe-

lla Cots. En aquella època era rendible perquè es va intentar fer una agricultura moderna per mitjà de pous.

—Hi anàveu sovint?

—Als estius, just després de la guerra. Recordo que als anys quaranta, quan hi anàvem nosaltres, no hi havia llum i l'aigua era amb cisterna. Els masovers de la casa es deien Catllà, amb l'avi Anton, conegut pel Tonet, que s'havia fet una casa pujant l'eix a la part de dalt, sobre els Balcells, i el fill Jaume, que és el masover que finalment la va comprar. Era la zona de Monistrollet, on no es veien cotxes i quan venien els Gallifa, tots els nens hi anaven al darrere corrents. A l'estiu ens reuníem tots: Quan érem petits, nosaltres cinc, amb els fills de Joan Gallifa (Félix, Magí, Joaquim, Olga i un altre noia) i nosaltres érem la colla d'allà. Del mas Bosch, hi havia una filla i dos nois, el meu cosí Joan Vidal i una cosina de Rajadell i tres més de la fàbrica de galetes de l'Estació, on anàvem per menjar-ne, en uns anys en què estava racionada la farina. Els caps de setmana s'hi ajuntava més gent com els Puig, amb dos nois més grandets.

—En conserveu records?

—Teníem una col·lecció enorme de fotografies, bàsicament de Manresa i Rajadell, però també de la Morera i de la fàbrica dels Panyos que es van perdre, així com molta altra documentació i la biblioteca del meu avi, que, a més de molts llibres, tenia un exemplar de tot el que es publicava a Manresa, des de revistes religioses a qualsevol tipus de document. Hi havia caixes senceres que eren clixés de vidre ben ordenats. Tot es guardava dalt les golfes. És possible que l'any 1936 es cremessin per poder fer foc. La meua germana va restaurar molts llibres i els va fer enquadernar, però es va perdre molta documentació. A la Noguera, que és molt bonica de fora, hi havia hagut una capelleta preciosa.

—Com era la Morera?

—El jardí de la Morera és ple de morenes, fet que demostra que l'origen del capital és la seda, que dona nom a la masia, que té una forma d'èla, amb un pati central, una fila d'habitacions el

menjador i la cuina, a la part vella. A la dels propietaris, hi havia una gran tribuna molt bonica, aplomada de cara a Montserrat, que es va fer malbé i els nous propietaris la van canviar. A sota hi havia el masover. Després, un passadís amb cinc grans tines i al costat una terrassa enorme i seguidament més ensota els corrals amb el bestiar. En aquella època hi havia molta vinya i els pagesos que no podien emmagatzemar el raïm el portaven a la Morera. El celler tenia una llargada de 60 metres, amb un passadís que tenia 20 botes.

—Qui se'n cuidava?

—Pel que fa al bestiar hi havia el pastor amb les ovelles i els propietaris tenien porcs, gallines i conills. A més del masover hi havia també un parell de mossos. Havien de llaurar les terres pel gra situat en l'era de la Morera a la part del darrera on hi havia un paller. També hi havia ordi, civada i blat en uns grans camps a la part baixa del pla de Collbaix. Cuidaven les vinyes i les oliveres, i les olives que es recollien a l'hivern. Se n'havien fet grans collites,

però es portaven a moldre fora, perquè no hi havia molí d'oli. Llauraven amb una o dues mules, tot depenent de la feina que tinguessin. Una era permanent i a les èpoques que hi havia molta feina, amb els de la casa del costat, ca l'Alegre, que era del germà del Tonet, s'ajuntaven amb cal Taradell i treballaven conjuntament, ja que tots formaven part de la Morera fins que s'ho van quedar els masovers, i aleshores van començar a dividir.

—I de la Noguera, què recorda?

—Que el 1960, Gallifa, quan era el president de les Caixes d'Espanya, hi va organitzar una trobada i tots els presidents surten retratats en l'escalinata petita de marbre, molt maca, que hi ha al davant de la capella, prop dels jardins.

—Els nous propietaris, la família Tous, se les volen vendre?

—Sí, és curiós perquè fa relativament poc que les havien comprat. Ara els Tous venen les dues cases. Ho sé segur perquè em van dir si volia comprar la Morera. Es van quedar la fàbrica del

Guix al fabricant Morros, quan el negoci dels plàstics va anar de baixa. Moltes joies venen de fora ja fetes i ells han de muntar-les, a més de fer serveis d'oficina. Es van fer amics de la noblesa espanyola, com la Cayetana Martínez de Irujo o la filla de la duquessa de Alba, així com del matrimoni Bono, situacions que agraden molt a la part del sud d'Espanya. Tot i que el seu gran negoci és més internacional. Han començat a tenir problemes després que s'hagi fet públic que la joia era autèntica per sobre, però per dins no era prou bona.

—I vós, heu treballat a Oerlikon?

—Bé, hi havia dues empreses, una de material elèctric i una altra militar, de tipus metal·lúrgic. En moltes plaques a terra encara avui posa Oerlikon. En l'etapa de Brown Boveri hi havia una guerra a mort amb d'altres com General Electric. Moltes de les fàbriques necessitaven comandes i les elèctriques ens donaven bufetades. Sort que va venir Asea i s'ho va quedar tot. Els clients eren totes les elèctriques a qui nosaltres proveïem.

el perfil

Josep Portabella Pons neix a Manresa el setembre de 1929. El juliol de 1936, quan tenia set anys, tota la família fugí de la ciutat i es refugia a Barcelona, on ja hi havia marxat el seu oncle Josep Maria. «Ens estàvem al carrer Mallorca, des d'on sentíem els bombardejos de l'aviació des del Port de Barcelona cap a la fàbrica Elizalde», que fabricava bombes per a l'exèrcit republicà. El seu pare i el seu oncle van estar tancats a la presó Model de Barcelona. L'oncle també va estar internat al vaixell Uruguai. Eren empresaris considerats de dreta. «Recordo que en el primer bombardeig estàvem al terrat per veure passar el xiulet de les bombes». A Manresa hi va quedar la casa dels Pons, mentre que la dels Portabella estava a Barcelona, a la zona entre els cinemes Comèdia i Coliseum. Explica que a resultes dels problemes de la fàbrica dels Panyos «se'n va anar tot a rodar». Al Portabella Cantarell li van venir molts deutes, abans de tancar. Però, 'vaig pagar a tothom', sempre deia. Ara bé, s'ho va vendre tot, casa inclosa. El Josep s'inicia en els estudis amb el rector de Monistrol de Rajadell i comença el batxillerat a l'institut Lluís de Peguera de Manresa. Acabada la guerra, prossegueix el batxillerat als Escolapis del carrer de la Diputació, prop de l'institut Balmes. Vivia al 310 del carrer Mallorca

i anava a peu al col·legi. Després va començar enginyeria a l'Escola Industrial de can Batlló, al carrer Urgell.

Enginyer industrial especialitzat en el sector elèctric, professionalment comença a treballar al laboratori de La Electricidad, de Sabadell, que treballava amb llicència suïssa de Oerlikon. Va estar-s'hi uns quants anys fins que el 1977 el van enviar a Madrid, on necessitaven un tècnic i com que el substitut no estava gaire bé van triar-lo a ell. Va estar-hi un any en què setmanalment anava i venia a Barcelona amb el Pont Aeri, fins que el 1978 es va instal·lar definitivament a Moralzarzal, prop de Collado Villalba. Després va venir Brown Boveri & Cie; hi havia una guerra a mort entre les elèctriques General Electric, CMS... perquè les fàbriques necessitaven comandes. Asea ho va comprar tot. El 1988 la fusió d'Oerlikon amb Asea va portar a la creació del grup ABB (Asea Brown Boveri), que patrocina els partits de l'equip de bàsquet del Bilbao, on es va quedar la fàbrica principal. Eren proveïdors de les elèctriques Fecsa, Iberdrola, Iberduero, Hidroeléctrica Española, Fenosa. Està casat amb una barcelonina, molt relacionada amb Figueres i un dels seus fills, Gonçal viu a Manresa. La resta de la família està repartida entre Barcelona i Madrid.

Ja ha arribat la tardor
vestida de groc i marró,
cauen fulles,
cauen branques,
i es convertiran en adobs.

Josep Soler Solé

Rubiralta, més de 100 anys de paper i tinta

El que ara tots coneixem com a Llibreria i Papereria Rubiralta, situada al carrer del Born, 24, va obrir les portes l'any 1907 com a impremta. Com diu Joana Picas Rubiralta, mestressa de la llibreria, «qui abans tenia un ofici és com qui avui dia té una carrera».

Judit Montón
Blanca Soler

El fundador de l'establiment, Albert Rubiralta i Grañó, va començar treballant a la impremta Modernista, regentada per Marcel·lí Barquets, al carrer de Santa Llúcia, número 1. L'any 1902 la va comprar i posteriorment la va traslladar a l'adreça actual de la llibreria. En el mateix edifici hi havia, al primer pis, la impremta i, al segon, hi vivia la família. Per aprofitar la planta baixa, va obrir un petit negoci de postals i estampes, on molt aviat van començar a vendre els primers llibres. Mentre Rubiralta feia d'impressor, la seva esposa, Concepció Garriga, s'ocupava de la papereria.

Relació amb la música

En acabar la Guerra Civil, Lluís Rubiralta Garriga, fill d'Albert Rubiralta i Concepció Garriga, va traslladar la impremta a Barcelona. De primer, al barri del Raval, també com a llibreria i papereria, i més endavant al barri Gòtic, amb el nom de Gràfiques El Tinell. Aquesta nova impremta, on s'editaven goigs gravats amb boix, va estar en funcionament fins al tombant de segle. És interessant constatar que Lluís Rubiralta, abans de la guerra, havia estat vinculat activament al moviment cultural manresà, i que, en esclatar el

conflicte, va participar en el salvament de patrimoni artístic.

La seva germana, Maria Rubiralta, va estudiar música i es va especialitzar en piano. Per aquest motiu, i per la proximitat de la botiga amb el Conservatori Municipal de Música de Manresa, la llibreria va començar a vendre mètodes de música. Tothom qui volia una partitura s'atansava a cal Rubiralta. A l'establiment hi tenien un piano i la Maria els tocava fragments de les peces que la gent demanava. La llibreria va adoptar un ambient musical, popular i divertit. Actualment, amb el canvi d'ubicació del Conservatori i l'auge d'internet, ja no venen partitures. Tot i això, encara els en queda alguna. De tant en tant encara hi entra algú, sobretot gent gran, que els demana si tenen partitures.

Llibres i papers

La llibreria Rubiralta és una empresa petita i familiar. La Joana, filla de la Maria, voltava per la botiga des de molt petita i va aprendre a portar el negoci juntament amb la seva mare. Les filles de la Joana, Cristina i Laura Blesa, també van aprendre el negoci familiar i treballaven amb la mare. Actualment, la Cristina és qui porta la llibreria i papereria Rubiralta. «Treballaré aquí fins

que pugui» afirma. Potser la filla de la Cristina seguirà amb el negoci, però de moment té tretze anys i encara té temps per endavant per decidir què vol fer.

El negoci del llibre està en constant moviment i evolució. S'edita tant que cada dia arriben paquets a les llibreries. «En l'època del meu avi, ja es deia que s'editava més del que la gent podia llegir», ens explica la Joana. Avui la publicació de llibres ha crescut exponencialment i per als llibreters es fa molt difícil estar al corrent de tot allò que s'edita. D'altra banda, en els darrers temps els llibres s'han convertit en un producte comercial com qualsevol altre. En general, les grans editorials no valoren tant el contingut com la quantitat. A la llibreria Rubiralta es troben pocs llibres de *youtubers*, d'*influencers* o de Disney, ja que prefereixen vendre llibres «amb una literatura més treballada, potser alternativa», segons explica la Cristina, que remarca que «hi ha editorials petites que treballen molt bé. Són llibres bons, especialitzats en temes concrets». Explica que «els comercials de les editorials assessoren, preveuen la venda dels llibres i els distribueixen en funció de l'espai de l'establiment. I no s'equivoquen gaire». Però, de fet, reconeix que el boca-orella és la millor manera de

promocionar un llibre. Comenta que és emocionant quan ni editors ni llibrers preveuen un gran volum de venda d'un llibre i, a partir de les recomanacions dels mateixos lectors, se n'acaben venent molts exemplars.

A Manresa, com en qualsevol ciutat, hi ha diverses possibilitats d'adquirir un llibre. I el que diferencia una llibreria d'una altra és el tracte personalitzat amb el client. Aquest assessorament és una part psicològica que el consumidor necessita. «He arribat al punt de saber si el client comprarà o no quan entra per la porta», diu la Cristina. La Joana explica, com a anècdota, que una vegada va entrar una dona que volia un llibre perquè se n'anava de viatge. Li va recomanar una novel·la i, quan va tornar, li va explicar que tot el que passava al llibre transcorria en els llocs on ella havia estat.

L'espai de l'establiment és limitat i és per això que no s'hi poden fer col·loquis amb autors o signatures de llibres. Però, com a llibreteres, assisteixen a xerrades i presentacions de llibres organitzades en altres espais per les entitats. A la llibreria Rubiralta, els clients hi entren amb el títol triat o demanen consell.

Resistència (o no) al digital

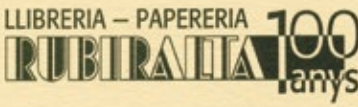
Actualment, la llibreria disposa d'una pàgina web informativa, tot i que no s'hi pot comprar. S'han de generar comandes, dur un control dels llibres que arriben i els que es retornen a l'editorial perquè no s'han venut, vestir l'aparador i atendre els clients, entre d'altres tasques. Per poder tenir una botiga en línia, afirma Cristina Blesa, caldria una

Joana Picas i Cristina Blesa a la llibreria centenària (arxiu particular)

altra persona que s'encarregués de les xarxes socials, de la pàgina web, de les comandes, de la logística, del sistema i dels programes informàtics, etc. Durant el confinament, la llibreria es va afegir a la plataforma Llibreries Ober-tes. Tot i que pensaven que seria una gestió complicada, van acabar venent força llibres. De tota manera, «si resistim, malgrat la crisi que estem vivint, és perquè som llibreria i papereria», comenta la Cristina. Creuen essencial fomentar el comerç de proximitat. És l'únic que pot garantir les persianes aixecades de les botigues urbanes.

Tenien la intenció de renovar l'espai, però la pandèmia ho ha frenat. El fet de tractar-se d'un negoci familiar els ha facilitat mantenir-se durant tots aquests anys. La llibreria i papereria Rubiralta té el mèrit d'haver-se mantingut oberta durant més de cent anys. Cal destacar que la llibreria ha estat regentada per dones durant les tres últimes generacions i han aconseguit mantenir un negoci estable dins d'un sector contínuament canviant. No és fàcil mantenir una llibreria oberta, quan els llibres digitals i les compres *online* estan en auge.

LLIBRERIA – PAPERERIA
RUBIRALTA 100
anys

Born, 24
08241 Manresa

Tel. 938724130
rubiralta24@hotmail.com

EDICIONS **PARCIR** SELECTES
LLIBRES PARCIR

- Àngel Guimerà, 74
- 08241 Manresa
- Tel. 93 873 38 82
- www.parcir.com
- parcir@parcir.com

GRAN RECAPTE D'ALIMENTS

Per a molts, la nova realitat és una nevera buida.

AQUEST ANY, SI POTS, AJUDA.

DONACIÓ VIRTUAL AL SUPERMERCAT
DONACIÓ ½ bizum 33566
O VISITANT GRANRECAPTEONLINE.COM

 BANCS DELS ALIMENTS

PINTURES LAMINATS DECORACIÓ

EL TALLER

MARCS MIRALLS OBRA GRAFICA

Mel. 13 - 08241 MANRESA. Tel. 93 872 65 58

Fax. 93 872 85 93 eltallerscp@gmail.com

EL POU
de la gallina

LES TAPES DEL POU

El Pou, però d'etiqueta

Comandes al tel. 93 872 50 18 o a elpou@elpou.cat

CENTRE DE NORMALITZACIÓ LINGÜÍSTICA MONTSERRAT

SLC Manresa – SCC Bages · Passeig de Pere III, 68
Tel. 93 872 17 07 · manresa@cpnl.cat
www.facebook.com/SLCdeManresa

Assessorament Lingüístic al món de l'empresa

El Consorci per a la Normalització Lingüística (CPNL) posa a l'abast de totes les empreses i associacions d'empresaris el Servei d'Assessorament Lingüístic (SAL), amb la finalitat de garantir la qualitat de les comunicacions professionals i afavorir la progressiva autonomia lingüística dels usuaris. Per fer conèixer aquest servei, el Consorci engega una campanya de difusió a les xarxes, amb un vídeo promocional i amb les etiquetes #ConnectaAmbEISAL i #SAL_CPNL.

Aquest servei vol dotar el sector empresarial d'eines i recursos perquè pugui comunicar de manera eficaç, publicar textos de qualitat i redactar amb seguretat. Es tracta de facilitar al màxim l'ús del català en les comunicacions empresarials, com un element important de la qualitat integral del producte que ofereixen.

Les empreses o associacions empresarials del Bages que vulguin accedir als serveis del SAL s'han d'adreçar al CPNL Montserrat per mitjà de l'adreça [dinamitzacio.manresa@cpnl.cat](mailto:manresa@cpnl.cat).

Professionals altament qualificats revisen els textos amb un mètode de revisió propi i una atenció personalitzada. Aquest servei està sotmès a unes condicions d'ús que impliquen certes restriccions, com treballs de creació, treballs acadèmics o textos provinents de centres d'ensenyament.

També s'ofereixen altres serveis de suport, com el Pla d'autonomia lingüística, l'entrenament lingüístic per a empreses o les sessions formatives sobre, entre d'altres, llenguatge a les xarxes socials o llenguatge igualitari.

Segons la Memòria del CPNL, l'any 2019 el SAL va atendre 1.982 usuaris a tot Catalunya, un 22 % dels quals procedien del sector de l'economia.

POSSIBLEMENT EL MILLOR INTERNET DEL MÓN

internet fix mòbil televisió futbol

www.fibracat.cat 1711

www.guiamanresa.com

GUIA CULTURAL, SOCIAL I COMERCIAL DE MANRESA I LA CATALUNYA CENTRAL

Agenda, festes, anuncis, comerços, pobles, música, imatges, webs...

Font de l'Arrel

i escopeta de caça (1890 i 1891)

J. S. Foto: Arxiu familiar de Miquel de Fàbregas Sabater

A la foto, Miquel Fàbregas i Solà, amb unes amigues i el servei domèstic a la font de l'Arrel, al costat del torrent de l'infern. Al costat, escopeta de caça femenina, de la casa Zuloaga, regal de la Reina viuda de Ferran VII, Maria Cristina de Nàpols, casada amb el Duc de Riansares (Muñoz Sánchez), a la seva fillola Maria Cristina Muñoz de Remisa, muller d'Antoni de Fàbregas i Solà.

La família és originària de Casserres en la branca Fàbrega de la Creu. Francesc Fàbregas (1649-1690) va ser comerciant censalista, miquelet de muntanya i paraire que passà a Manresa. Un dels fills, Pau Fàbregas, (1674-1751), casat amb Maria Miquel, que tenia família d'escultors a Manresa, va ser un dels impulsors dins el gremi de sabaters, de la confraria de Sant Antoni Abat a l'església de la Seu. L'hereu va morir a la Guerra de Successió, Tomàs esdevindrà el nou hereu, un altre Pau Fàbregas es va establir a la plaça Major, i el darrer, Josep, va ser militar dels Dracs de Batàvia. La casa dels Paus, de la família Fàbregas de Sant Antoni, es formarà els anys 1744-1747, amb Pau Fàbregas (1720-1775), casat amb Maria Anna Soler de la Plana i Suanya, del raval de Sant Andreu. Botiguer, administrador de la Taula dels Comuns de Manresa, administrador de l'Hospital de Vic i de les cases delmeres catalanes. Fou el principal censalista de la ciutat al segle XVIII. Adquireix el mas Taió de Castellgalí i un d'annex, actualment Pau Fàbregas. Fa reformes, unifica les finques de la propietat, construeix la galeria barroca, el 1772. Amb el Paborde de la Seu acorden que els baixos siguin magatzem del gra i dels fruits recollits per la Pabordia, la comunitat de preveres i canonges, així com la seva venda i distribució. Amplià els soterranis i fundà la capella Sant Antoni del Pa dels Pobres a l'església de Sant Miquel. A la Seu, paga una tomba per enterrar els membres de la família. El substituirà el seu fill Pau Fàbregas Soler (1745-1777), que es casà amb la pubilla Testagorda.

Josep Fàbregas i Testagorda (1769-1831), síndic personer de la ciutat, botiguer, funcionari municipal i reial, arren-

datari i censalista, fiscal de les Reials Fàbriques de Pól-vora, tindrà càrrecs polítics i militars en la Guerra del Francès. Constitucionalista i liberal s'enfrontarà amb un dels fills Pau, realista i carlí. Es casà primer amb Julita Suanya i March, filla de Joan Suanya i Berenguer, de Manresa, ciutadà honrat de Barcelona, i en segones núpcies amb Ignàcia Jorba i Jolis, de Barcelona (1820), vídua del capità de granaders Josep Jolis. Marià Fàbregas i Suanya (1797- v. 1840), casat l'any 1829 amb Agnès Bosch i Bohigas (1799-1833), pubilla de la casa Bosch del carrer Pedregar, s'ocupà de la veleria dels Bosch fins que, per constitucionalista i liberal, serà tancat al castell de Figueres. Marià Fàbregas i Bosch (1822-1891) es casà amb Josefina Solà i Bru, i a la seva mort, amb Catalina, la germana petita. Va fundar el Centro Federal de Manresa l'any 1868, a la casa Fàbregas. El polifacètic Miquel Fàbregas i Solà (1862-1925) es va casar amb Pilar de Gràcia Andrés. Aureli-Ramon Fàbregas i Gràcia (1916-2005) es va casar amb Maria Sabater i Corrons (1921-2007). Van tenir una vida de pel·lícula. El seu fill, Miquel, casat amb Montserrat Torner, és el propietari de l'Arxiu familiar dels Fàbregas. La casa Fàbregas, després de moltes vicissituds, ha quedat en mans d'Inversiones Dupros, SL.

ENQUADERNACIÓ I RESTAURACIÓ DE LLIBRES

TAPA DURA - TAPA TOVA
RÚSTICA COSIDA - RÚSTICA FRESADA
GRAVATS - WIRE-O - FASCICLES

Tel. 93 877 20 33 - Mob. 654 300 989 - oliveras@oliveras.biz - c/ Marconi, 17 - Pol. Ind. Sallèles III - 08253 Sant Salvador de Guardiola

propostes

ART. Maria Camp

Batalla

Durant el mes de novembre podrem visitar a l'Espai Plana de l'Om l'exposició *Batalla*, de Berni Puig, artista visual i membre del Centre Cultural i Artístic Konvent. Es tracta de la seva primera exposició individual i és fruit de la recerca plàstica i conceptual dels darrers anys, que l'ha portat a reflexionar entorn del conflicte i la seva representació en la cultura contemporània, en les contradiccions existents en del seu tractament en la nostra societat: d'una banda es rebutgen la violència i els conflictes bèl·lics, i de l'altra se n'accepta la comercialització conceptual i la representació en el tractament lúdic. Per desenvolupar aquesta reflexió a nivell formal, Berni Puig utilitza diferents tècniques, materials i recursos artístics. El seu treball s'emmarca en la cultura del *Do it yourself* i les seves obres es caracteritzen per l'ús de les geometries i els colors primaris per crear composicions a cavall entre la figuració i l'abstracció. A l'exposició que ara presenta podrem trobar pintura, escultura, ceràmica... i un mural elaborat *in situ* que ocupa tot l'espai. Aquesta proposta expositiva, que no us podeu perdre, forma part del projecte Contemporanis de la Taula d'Arts Visuals de la Catalunya Central.

CINEMA. Jordi Casas

L'altre cinema coreà

El triomf de *Paràsits* als Oscars ha portat el cinema coreà al seu zenit, després de dues dècades estimulants els circuits de festivals i aportant aire fresc a la cartellera amb els pocs títols que ens arribaven d'aquest país. Cineastes com Bong Joon-ho i Park Chan-wook ens han sorprès per la seva combinació de gèneres i una posada en escena exquisida. Però hi ha un altre cinema coreà, que amb elements mínims és capaç de crear històries intimistes igual de captivadores. El cinema de Hong Sang-soo n'és un bon exemple. Carregat de referències autobiogràfiques, converses de bar on abunda l'alcohol i la presència de la musa Kim Min-hee, protagonista de set dels seus films. Cineclub Manresa ens porta un dels darrers títols d'aquest prolífic director, *El hotel a orillas del río*, guanyador del Festival de Gijón, on s'entrellacen les vides d'un poeta i una jove enganyada per la parella. Si la pandèmia ho permet, la sessió tindrà lloc a l'Espai Plana de l'Om el diumenge 29 de novembre, a les 18:30h. Les entrades seran numerades respectant les distàncies de seguretat i es podran comprar a la sala o anticipadament a les taquilles i web del Kursaal.

MÚSICA. Marc Vilanova

Pau Riba i Strombers

Dels espectacles que encara segueixen en programació el dia que tanquem edició, tant al teatre Kursaal com a la Sala Stroika, us recomanem en primer lloc, al Kursaal, l'òpera *La Flauta Màgica*, de W.A. Mozart, coproduïda pels Amics de l'Òpera de Sabadell i l'Orquestra Simfònica del Vallès, una excel·lent oportunitat per introduir-se al gènere a través de l'obra en dos actes del geni de Salzburg (diumenge, 15 de novembre, 18 h). En segon lloc, l'incombustible Pau Riba tornarà a visitar la nostra ciutat per commemorar els 50 anys del llançament del seu mític àlbum *Dioptria*, tornant a muntar el repertori del doble disc, acompanyat de la banda De Mortimers (divendres, 27 de novembre, 20 h). Canviat d'espai, la sala Stroika ens tornarà a portar els Strombers, amb el seu habitual repertori festiu, ple d'alegria i ballaruga, pels públics de totes les edats (dissabte, 14 de novembre, 22.30 h).

VINS. Marc Maldonado,
sommelier de l'Oller del Mas

Càndia 2018

L'any 1497 trobem documentat el nom de Càndia Oller, una de les primeres pubilles de l'Oller del Mas. Avui, la generació 36 li ret homenatge batejant un vi experimental del celler amb el seu nom. Vi elaborat a partir de les varietats Garnatxa, Sumoll, Samsó i Syrah. Fermentació amb llevat propi. Maceració de 25 a 30 dies amb les pells. Envelliment de cinc mesos en botes de roure francès i sis mesos en ou de ciment per finalitzar en ampolla sis mesos més, al celler, a temperatura constant. Climatològicament, l'any 2018 va tenir un hivern molt fred i plujós. La primavera insòlitàment freda i plujosa. I l'estiu va ser més fred i sec del que és habitual, aspectes que van provocar una maduració tardana i molt equilibrada del raïm. Vi brillant de color vermell cirera de capa mitjana amb reflexos granatosos. Aromàticament és net i complex, i en destaquen les notes de fruita vermella amb matisos elegants. En boca, l'equilibri i l'acidesa es compensen d'una manera extraordinària, amb un final amable, que perdura una bona estona. Vi ecològic i vegà, amb una gran personalitat. Com la pubilla Càndia d'aquell 1497.

Preu de venda: 19 euros

Casa de Cultura de la Caixa de Pensions

Lluís Virós. Foto: Francesc Rubí

A

quest edifici, construït ara fa cent anys, entre 1920 i 1924, davant de l'absis de la desapareguda església

de Sant Domènec, a la cantonada de la muralla i del carrer de Guimerà, marca la frontera entre el barri antic i l'eixample en un dels punts més cèntrics de la ciutat. Concebut amb una funció comercial, com a seu de la Caixa de Pensions, ara combina l'ús residencial burgès amb botigues a la planta baixa i la primera. És una obra de maduresa del prolífic arquitecte barceloní Enric Sagnier i Villavecchia, en estil clàssic eclèctic, amb elements modernistes i historicistes.

Construcció de planta quasi quadrada, amb planta baixa i tres o quatre pisos que resol una cantonada, en el xamfrà presenta un cos central en forma de torre que culmina amb una cúpula a quatre vessants de pissarra. Les façanes laterals són simètriques i en els extrems s'alcen dues torres coronades amb merlets i arcuacions de mig punt d'estil medieval. El tractament de la façana és eclèctic, les obertures de la planta baixa són de mig punt, mentre que les de la primera i segona plantes són planes amb detalls historicistes i les del tercer pis són trilobulades. El parament combina la pedra, amb carreus encoixinats rústics a la planta baixa, a la superior i als cossos en forma de torre (el central i els laterals), i l'obra vista de maó en les plantes centrals de la façana. L'ornamentació està situada bàsicament en les obertures, amb grans arcs de mig punt de pedra a la planta baixa i diferents motius escultòrics d'inspiració gòtica en les llindes i en els brancals, com escuts, columnetes adossades amb capitells i pinacles. En els balcons es combinen baranes de ferro forjat amb algunes de pedra.

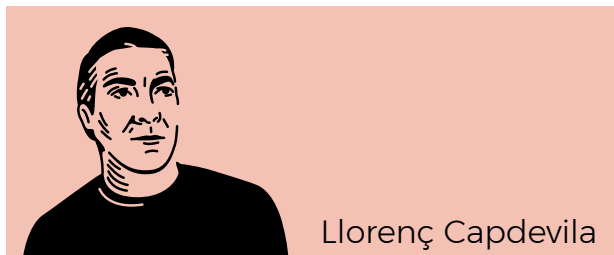
El catàleg de Manresa protegeix l'edifici de manera integral, la volumetria i l'aspecte exterior, per la importància històrica i artística, amb l'ús dels elements decoratius ori-

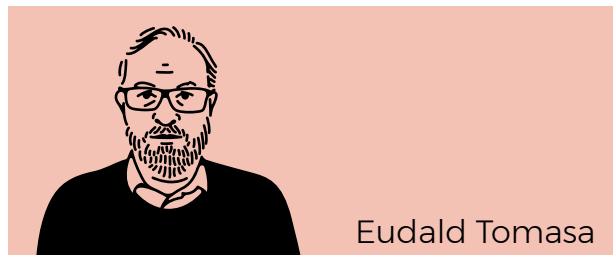
PER SABER-NE MÉS:

- CABANA, Francesc, *Caixes i bancs de Catalunya*, Gran Enciclopèdia Catalana, Barcelona, 1996.
- SARRET I ARBÓS, Joaquim, *Història de la indústria, del comerç i dels gremis de Manresa*, Impremta de Sant Josep, Manresa, 1923.

ginals. També és una referència urbanística perquè articula la trama del nucli antic amb l'eixample modern. L'edifici forma part de l'expansió de l'antiga Caixa de Pensions per a la Velleja i d'Estalvis en la segona dècada del segle XX i es va encarregar a un dels arquitectes preferits de la burgesia barcelonina, Enric Sagnier, que ja havia dissenyat la seu central de la institució, a la via Laietana de la capital, i les sucursals de grans ciutats com Sabadell.

Llorenç Capdevila

Eudald Tomasa

90 anys de lucidesa

Darrerament ens ha tocat lamentar la desaparició de dos dels homes de lletres més actius i brillants de Manresa, Josep Maria Aloy i Lluís Calderer. Aquest cop, en canvi, m'agradaria celebrar una triple (sí, triple!) circumstància agradable lligada a l'escriptor, historiador i periodista Josep Tomàs Cabot, el més gran de tots els lletraferits manresans i el que potser aguanta amb el cap més clar. En primer lloc, vull congratular-me per la lucidesa intel·lectual amb què acaba d'arribar als noranta anys: a finals d'agost, en una trobada entranyable, va reunir alguns amics del ram literari –entre els quals tinc la sort de comptar-me– i va bufar les espelmes. En segon lloc, em plau remarcar l'encert que la delegació del Col·legi de Periodistes de la Catalunya Central li hagi concedit el Premi d'Honor, com a reconeixement a una vida dedicada a les lletres. I, finalment, és una satisfacció recordar la publicació imminent del darrer volum de la seva *Obra Narrativa Catalana Completa*, que l'editorial l'Albí –amb l'irreductible Jaume Huch al capdavant– és a punt de completar.

Formar part de la xarxa que envolta la creació literària, o de l'univers intel·lectual en general, té la gran virtut, un cop traspasada la primera i abrandada joventut en què cal acarnissar-se contra allò que han fet els que t'han precedit, d'esborrar diferències d'edat. Per això, de la mateixa manera que en el camp de les lletres et consideren jove fins a la quarantena –quan els esportistes ja es retiren–, és fàcil anar conreant l'amistat de persones amb qui et portes una bona colla d'anys i que, per edat, tant podrien ser els teus pares com els teus fills o, si voleu, germans grans o petits. Per això, doncs, em considero afortunat d'haver pogut compartir amistat amb Calderer i Aloy, i visitar o rebre trucades i whatsapps amistosos de Josep Tomàs Cabot, una de les veus narratives més interessants de les darreres dècades i persona d'una enorme qualitat humana i intel·lectual que, cada cop que parla, imparteix una lliçó d'història, de literatura o de vida. I que per molts anys pugui continuar fent-ho!

Erques Torres

El mestre

Lluís Calderer va ser un mestre. Creia en la necessitat de *transcendir-nos* culturalment, de traspasar el nostre testimoni a les generacions futures. D'aquesta manera, deia, la tradició es perpetua, i continua fluïnt, a vegades fins i tot d'una forma invisible, com un riu que en les maltempades s'enfonsa a sota terra, però segueix el seu recorregut històric per després aflorar i esclatar. Som una cultura que viu per a la història, que es remunta als temps dels quals tenim memòria, i que es projecta fins als límits de la nostra voluntat. D'aquesta manera, posava com a exemple el Lluís, som hereus d'Ausiàs March perquè J.V. Foix el va reencarnar en la seva poesia d'avantguarda. Igualment en som hereus perquè Carles Riba en va manllevar el significat profund dels mots. Som hereus d'una tradició cultural, amb la qual dialoguem o discutim. L'enaltim o la reinterpretem, en prenem models o en desballestem els principis, i tant si fem una cosa com l'altra la reforcem, la convertim en pura energia. L'únic que una tradició no tolera és l'oblit, la negació o l'autoodi. Recordo un Lluís molt preocupat per tot això, i per la supervivència, en les llargues converses de tarda en bars de Manresa o a la sala d'estar de casa seva.

I per això, ara que ens ha deixat, em sento més que mai deixeble seu. Amb ell vam compartir molts moments a l'entorn de la revista *Faig*, de la qual era l'ànima: vam intentar fer un canvi d'orientació a la revista (cap a *Faig Arts*) que malauradament no va acabar de reeixir: no hi ha mai diners a Catalunya per a projectes d'alta cultura. També el recordo a *Faig Cultura* –amb Jaume Badia, Pere Fons o Pep Pujol– i els cicles de conferències que organitzaven. I en l'entorn de *Quaderns de Taller*, on ell era també un referent indiscutible. Però on més li he d'agrair el seu paper va ser al llarg dels més de quatre anys en què vaig coordinar el suplement *Cultures de Regió7*. El Premi Nacional de Periodisme, que em van atorgar l'any 1994, li pertany més a ell que a mi. M'agrada recordar tot això ara que el bon amic Jordi Estrada em convida a omplir el buit que el Lluís deixa en aquesta revista. I voldria pensar que els que hem compartit amb ell tantes coses som dignes d'haver-ne agafat el testimoni i, sobretot, sabrem cedir-lo als que seran els protagonistes futurs de la nostra història.

EL CUL DEL POU

NÚM. 275

CAP AL SEGON CONFINAMENT

CLARET & GUBIANAS 2020

Els especialistes preveien un repunt pandèmic a l'octubre i no s'han equivocat. De fet, el nombre de tests que es porten a terme diàriament –també a Manresa han arribat els famosos cribratges– més que demostrar com s'escampa la covid, conviden a pensar que en la primera onada, la primavera passada, qualsevol xifra d'infectats es podia multiplicar perfectament per quatre o per cinc, per una mera qüestió de manca d'informació sobre asimptomàtics que transportaven el virus. Ja ho va dir l'epidemiòleg estrella, *amic* d'Esquerra Republicana, Oriol Mitjà, les úniques comparacions de registres entre aquest moment i el pic de la corba de la pandèmia al març són el nombre de decessos i hospitalitzacions, especialment a les UCI.

Mentrestant, sembla que no queda més remei que anar prenent mesures cada cop més restrictives. Si a l'època medieval es tancaven les portalades de les ciutats –Sant Ignasi va fer cap a Manresa en trobar clausurada per la pesta Barcelona–, avui el concepte és limitar la mobilitat i la interacció social. Els més perjudicats, els integrants del gremi de l'hostaleria, seguits dels actes i esdeveniments culturals i un llarg enfilall d'activitats d'oci i serveis que fan de motor de diferents sectors econòmics. El sistema sanitari flaqueja, però no només aquí, a mitja Europa. A Espanya, això sí, les decisions sempre van tard i amb mullader polític. Aquella temptació irresistible dels partits per potinejar i intentar treure'n rèdit. D'una alçada de mires i una ètica vers la ciutadania més letal que la pandèmia mateixa.

Nois i noies de la sala,
aquest cop, en Vilamala,
que sovint dispara amb bala,
una nova auca ens regala.

AUCA DELS PRESOS POLÍTICS DELS LLEDONERS

Que en reclama l'amnistia com el pa
de cada dia

1. La presó dels Lledoners
avui tothom sap on és.
2. Al terme de Sant Joan,
on anem de tant en tant
3. a cantar en grup, en estol,
i no pas el Cara al sol,
4. d'ençà que el rei, el Borbó,
ens té a ratlla amb el bastó.
5. Diguem ben clar, doncs, d'entrada
que aquesta auca l'hem dictada
6. perquè a finals del disset
hi varen tancar un esplet
7. de polítics conseqüents,
com si fossin delinqüents,
8. i dos líders amb carisma.
Tot, pel seu catalanisme.
9. Per haver donat la veu
al poble, com bé sabeu,
10. purguen ara injustament
una sentència indecent.
11. Una autèntica venjança
d'una Espanya que no es cansa
12. de tractar-nos com a esclaus
i que ens voldria babaus.
13. Superat el segle XX,
¿Com pot ser el que estem vivint?
14. que tinguem, a la presó,
polítics del bo i millor?
15. Diguem ben alt el seu nom
perquè el sàpiga tothom:
16. Junqueras, Romeva i Forn,
que voldrien tornar al Born,
17. Cuixart, Sánchez i Turull,
(els tres Jordis) i en Pep Rull.
18. L'Estat espanyol amb urc
els ha pres de cap de turc,
19. però el seu plor no serà en va
sinó saba per demà.
20. Ara ja porten tres anys,
tancats entre claus i panys,
21. i ni un sol gest de clemència
ha fet la jurisprudència!
22. En el «cas dels catalans»
com queden els drets humans?
23. Tot s'hi val, fins la maldat
per defensar la unitat
24. d'una Espanya uniformista
que volem perdre de vista!

TOTS SANTS 2022 (II)

Ara que acabeu de passar el Tots Sants del pitjor any que la humanitat ha viscut en els darrers temps, sabreu que –independentment de si sou ateus o de quina sigui la vostra religió i/o secta de confiança– la visita als cementiris és una de les poques coses que el govern us deixa fer i, per culpa dels efectes de la pandèmia, s'ha convertit en una activitat a l'alça que genera llargues cues. A partir d'aquest moment, els cementiris van ser una de les poques excuses per escampar la boira i canviar de municipi dins de la comarca. I la resta de caps de setmana, el fet que els cementiris generalment estan a la frontera de l'espai legal del confinament municipal, podia generar una doble sensació de sentir-se viu en aquests temps on costa força tenir aquesta sensació.

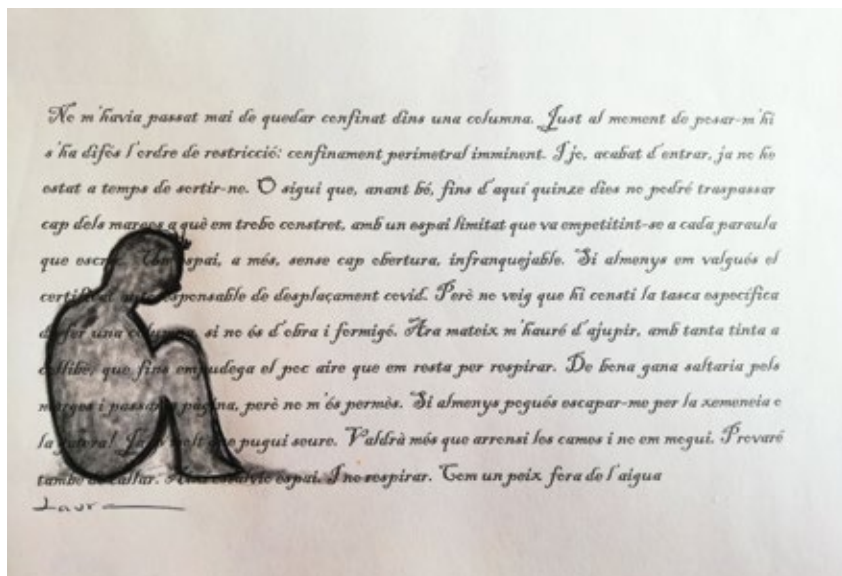
Ja han passat un parell d'anys des que us vaig parlar dels *poca pena*, un grup d'antropòlegs jubilats i laics que cada any munten l'observatori davant del cementiri municipal de Manresa durant la temporada alta de Tots Sants. Com deia el Bonifaci, el membre més actiu d'aquest grup, en la Manresa en estat d'alarma, sense teatres, bars, restaurants, discoteques o gimnasos com a espais de socialització, «el cementiri és la solució: l'entreteniment, l'espectacle, la passió i l'activitat turística per excel-

lència». Per a ell, l'any 2020 va ser el precursor del turisme de cementiris que l'any 2022 ja estava plenament instaurat amb el turisme de nínxol causat per l'imperialisme cultural nord-americà i per les conseqüències de la pandèmia.

«Recordo perfectament aquell dissabte a la nit abans de Tots Sants. Estava fent guàrdia en un arbust davant del fossar –el toc de queda no ens facilitava l'observació nocturna. Vaig escoltar xivarri i vaig veure un grup d'una cinquantena de nois i noies jovials i atractius, disfressats de *mandangues* de *Jalowin*. Van desplegar una escala i van envair el cementiri. No me'n vaig poder estar i em vaig posar l'armilla al cap –jo no porto mascareta, soc immune al virus com el Trump, però no volia que aquell jovent veiés que soc un vell– i els vaig seguir. Lamentablement, quan estava baixant per la part interior del recinte, vaig caure i em vaig trencar una cama. Sort que aquella jovenalla anaven carregats d'alcohol i pastilles per ajudar-me a passar el dolor. El problema va sorgir quan, després del consum excessiu de substàncies, un noi va voler-me besar, em va retirar l'armilla i va descobrir que no era un d'ells. Llàstima! Van fugir terroritzats. Es va posar a ploure i vaig haver-me d'arrossegar fins a l'interior d'un nínxol, on vaig conèixer el J.C.X., un *gentleman* en toc de queda.

(CONFINAT)

No m'havia passat mai de quedar confinat dins una columna. Just al moment de posar-m'hi s'ha difós l'ordre de restricció: confinament perimetral imminent. I jo, acabat d'entrar, ja ne he estat a temps de sortir-ne. O sigui que, anant bé, fins d'aquí unes hores, o dies, no podré ultrapassar cap dels marges a què em trobo constret, reclus dins un espai limitat que va empetitint-se a cada paraula que escric. Un espai sense cap obertura, infranquejable. Si almenys em valgüés el certificat d'autoresponsabilitat de desplaçament covid. Però no veig que hi consti la tasca específica de fer una columna, si no és d'obra i formigó. Ara mateix m'hauré d'ajupir, amb tanta tinta al damunt que fins empudega el poc aire que em resta per respirar. De bona gana saltaria pels marges i passaria pàgina, però no m'és permès. Si almenys pogués escapar-me per la xemeneia o la gatera! Ja és molt que pugui seure. Valdrà més que arronsi les cames i no em mogui. Provaré de ca-

Si almenys pogués escapar-me per la xemeneia o la gatera! Ja és molt que pugui seure. Valdrà més que arronsi les cames i no em mogui. Provaré de ca-

llar. Així estalvio espai. I de no respirar. Així estalvio feina al personal sanitari. Ja immòbil, estic a punt de fer el salt a la nova normalitat. Finat.

TANTA ROBA I TAN POC SABÓ

JAUME GUBIANAS

SÉQUIA O SÈQUIA?

A tocar de la Séquia, entre el parc de l'Agulla i Sant Iscle, aquest cartell de la foto adjunta –que m'envia un caminador habitual de l'anella verda– adverteix que el camí està tallat. La peculiaritat del rètol és que sembla una mostra de la transició de la paraula *séquia*: a dalt amb accent obert i a baix, tancat. No fas pas gaire, en el reportatge sobre *El parlar de Manresa*, ja ens fèiem ressò de com, de mica en mica, el nom s'ha adaptat al diccionari normatiu de l'Institut d'Estudis Catalans, que ara estableix que duu accent tancat coincidint amb la pronúncia tradicional a la nostra ciutat. Per anar-ho normalitzant, per cert, el Premi Séquia ja llueix d'acord amb aquest precepte (el podeu veure en un anunci a la pàgina 2 de la revista d'aquest mes), tot i que alguns encara s'hi resisteixen, entre d'altres, el diari *Regió7*.

ES LIQUIDA TOT

Els que, malauradament, també estan passant a millor vida són moltíssims comerços i petites empreses de Manresa i comarca. Sovint, abans d'abaixar la persiana, els propietaris intenten saldar –per no dir treure's de sobre– part des estocs o del mobiliari. És el cas dels amos del local que, durant molts anys, va ser el de Viatges Baixas, al principi de la carretera de Cardona, i que fa poc temps va acollir la botiga de roba, calçat i complements per a la dansa Les Sabatilles Vermelles. A tocar

del carrer, aprofitant la gran vidriera que fa d'aparador, a part del telèfon de contacte per comprar o llogar el local hi ha exposats diferents mobles d'oficina per si algú hi està interessat. El periple de Les Sabatilles Vermelles en pocs anys també és curiós. Va fer cap al citat local des de l'altra banda del carrer, enfilant la Muralla i, a hores d'ara, s'ha tornat a traslladar, aquest cop al carrer de Sant Miquel.

EN RECORD D'UNA LECTORA FIDEL

A qui, de ben segur, li va agradar un reportatge sobre la nostra manera de fer anar el català va ser la Jacobina Gil, que el 29 d'octubre va traspassar a l'edat de 107 anys. Nascuda a Espinosa de Cerver (Burgos) l'any 1913, era subscriptora del Pou –evidentment la de més edat– i el setembre de l'any passat la companya Laura Serrat en feia un retrat a la seva secció a la nostra revista. Descansi en pau.

DENÚNCIA AMB NOMS I COGNOMS

A banda del drama sanitari, l'economia està tocada i molts llocs de treball, en perill. De vegades per manca

de recursos i també, encara de manera massa sovintejada, per manca de voluntat o altres interessos espuris, alguns empresaris defugen les responsabilitats legals i incompleixen totes les normatives possibles quan van mal dades. Per exemple, ja fa temps que els treballadors de Monserveis denuncien els responsables de l'empresa per

contractes irregulars i falta de mesures anti-covid. Una lectora encuriolada, a primers d'octubre, va dedicar-se a fotografiar uns cartells de denúncia que van aparèixer en contenidors de la carretera de Santpedor com el que veieu a la imatge. La situació deu ser límit i aquells que deuen ser responsables de l'empresa, són assenyalats amb nom, cognoms, *pecat* i fotografia.

TARDOR A LES ROTONDES

De ben segur que alguns pintors paisatgistes estarien encantats amb la manera amb què es manifesta la tardor a indrets de Manresa. Fascinat, un

col·laborador de la revista em remet una instantània de l'avinguda dels Dolors, on la rotonda llueix un magnífic aspecte tardoral. Serveixi per mostrar la bellesa que, sens dubte, també té la nostra trama urbana. Que no tot han de ser crítiques, vaja!

JA ÉS NADAL

Que la tardor té uns colors característics, com veiem a la foto, és un fet, però amb les manifestacions del canvi climàtic, les estacions intermèdies no són el que eren. De fet, a tocar de Tots Sants, a la plaça d'Espanya i a la de Sant Domènec, les parades de venda de castanyes prou que treballaven, tot i que el sol era més primaveral que de capes i mocadors grans. I és que el negoci és el negoci... Encara que cada cop les campanyes del rònc *tall britànic* marquen quan fer els canvis d'armari, les botigues avancen el que faci falta per vendre. És el cas de la botiga de la franquícia Muy Mucho del carrer d'Àngel Guimerà, on, em diu una lectora de la revista, a finals d'octubre ja posen música nadalenca ambiental. Potser es precipiten, francament.

'COMA CASA'

Ja se sap que molts establiments –especialment bars i restaurants– que regentaven catalans i als quals havien posat noms ben nostrats, per inviabilitat, passen a mans de persones vingudes de fora. Molts dels que compren els negocis, per donar-hi continuïtat, en mantenen el nom i, fins i tot, el menú o l'oferta gastronòmica. El local que ocupava l'antiga cafeteria Aroma a la placeta de Sant Miquel va reobrir dient-se Com a casa. Però no va acabar de reeixir i, finalment, va acabar a mans d'uns nous propietaris, pel que sembla, amb la intenció d'adoptar una oferta continuïsta. En l'antic cartell del portal que veiem a la imatge encara es veu la marca del *bateig* del negoci. Ara bé, sembla que qui el regenta ara desconeix el significat de la denominació i, com veieu, en rètol lluminós rodó de l'interior

l'han transformat en *Coma casa*. I, és clar, no és ben bé el mateix.

AUCA DELS LLEDONERS

L'aucaire Joan Vilamala acaba d'estrenar una nova creació, dedicada aquesta vegada als presos polítics reclosos a Lledoners. Les il·lustracions són, sense menysprejar els versos, d'altíssima qualitat, obra dels germans Jaume –també col·laborador de la revista– i Valentí Gubianas. Per cert, la podeu llegir completa a *auques.cat* i l'espai del Gaiter del Calders, *alter ego* del company Vilamala.

TXEMA RICO, QUAN LES PARETS BATEGUEN

En Txema Rico, si en fa de temps que corre per Manresa sota un cap de rínxols escarolats! Va néixer a Rubí fa 55 anys com a José Manuel Rico Martínez, però la seva passió artística el va anar acostant –de primer a Marganell, passant per Calders o la Colònia Jorba, a redós de projectes com el forn de calç, o en els orígens del Konvent, a cal Rosal. El Txema havia enllestit els estudis molt d'hora en aquell Vallès convuls de la infantesa, militant revoltat a les Joventuts Comunistes i descobrint en horari de tarda l'escola d'art del seu poble, on anava a raure dia sí, dia també, dibuixant i pintant... I no sabríem dir com va anar que als setze anys fins va provar de fer un cicle d'electrònica, però en va fugir comes ajudeu-me –i per fer allò que volia fer, que només era pintar. Membre del col·lectiu artístic CUA, sobreviurà com a torner o pintor industrial, mentre s'implica amb l'associacionisme de Rubí. Però també cada vegada més s'escapa a pintar a Montserrat, fins al punt de deixar els trapeus amagats en una masia mig abandonada per tornar-hi més sovint. Allò era a cal Petit, als afores de Marganell, i el propietari un bon dia hi va posar pany i el va esperar... per deixar-li la clau! El resultat foren set anys fent el hippy, amb molta pau i aprenentatges, a l'ombra de la mítica muntanya, just abans de començar la itinerància bagenca que el duria a Manresa. I és aquí on ara és establert, feliçment aparellat amb una artista musical com la Celeste i orgullós pare de família. I ara direu, i l'obra? Quina és, que no hem vist mai!? I doncs prou que li coneixeu l'obra encara que, sovint, la conserveu a la retina com una peça anò-

nima. I no: són creacions d'aquest Txema que pinta i pinta, i es defineix artista plàstic i de carrer. Des de sempre que ha defugit l'estudi per abocar-se a l'espai públic, sovint en treballs comunitaris, i acarat a les parets amb les mateixes eines de fa mil anys: els pinzells i els quatre colors bàsics. I és clar que també ha exposat –i fins s'empesca, en aquests temps de pandèmia, a pintar mobles reciclats si és que potser us interessa un Van Gogh o un Gauguin en format tauleta de nit. Però ell estima sobretot aquest muralisme d'encàrrec que és el que li ha permès viure de l'ofici: recordeu la façana magrittesca de l'escola d'Arts i Oficis, als Infants? I, allà a la vora, aquell sant Pere del carrer Llusa? O aquella colla que fan mudança al capdavall dels Drets, vora el semàfor de la Via Sant Ignasi? I gairebé al davant, en una concepció efímera del museu, aquella paret amb el càsting per a una Venus que immortalitzà Botticelli? Txema Rico omnipresent! I és que ell, que reclama escoles d'art a tots els municipis, voldria afavorir la pintura com es fa amb l'esport o la gastronomia: «Ens caldria un màster-xef de la pintura!» Això, i fer que la gent se la trobi pel carrer, perquè fins i tot el mural més reivindicatiu pot ser pura bellesa. Al capdavall, també fa classes per a nanos. O, per ser exactes, els dona pautes no pas per pintar bé sinó perquè els agradi pintar. Perquè pintar pot ser divertit. Sense vergonya, talment els corredors de footing, que surten no pas per ser esportistes professionals sinó pel goig de la pràctica quotidiana, i enfundats en colors que belluguen. O en els pinzells que els atrapen, ja fets art i ciutadania.

Millor Entitat

del món en banca

de particulars el 2020

Gràcies als nostres **15 milions de clients i 35.000 empleats**, hem pogut reforçar el compromís amb les persones i la societat en aquest context tan difícil. Això ens ha permès obtenir aquest premi, juntament amb els de **Millor Banc digital en banca de particulars a Espanya el 2020** i **Millor Aplicació mòbil de banca de particulars a l'Europa Occidental 2020**, que atorga *Global Finance*.

#AmbTuAraMésQueMai

CONFERÈNCIES

George Orwell. Cap a on anem?

Del 5 al 26 de novembre

Organitza i coordina:

Organitza:

GRUP DE PROFESSORS
DE FILOSOFIA DE LA
CATALUNYA CENTRAL

Hi col·laboren:

MANRESANA
D'INICIAMENTS
CUL DEL POU

Amb el suport de: